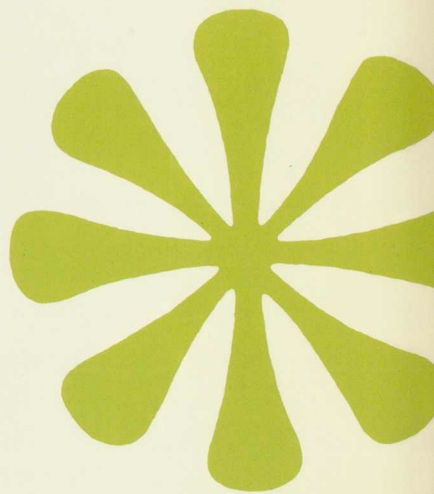

Ref

psalmer och visor

Ur KB:s samlingar

Digitaliserad år 2013

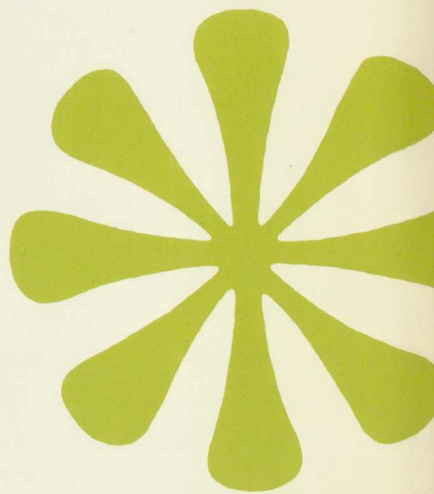
National Library
of Sweden

*Förslag avgivet av
1969 års psalmkommitté
Del 1:1*

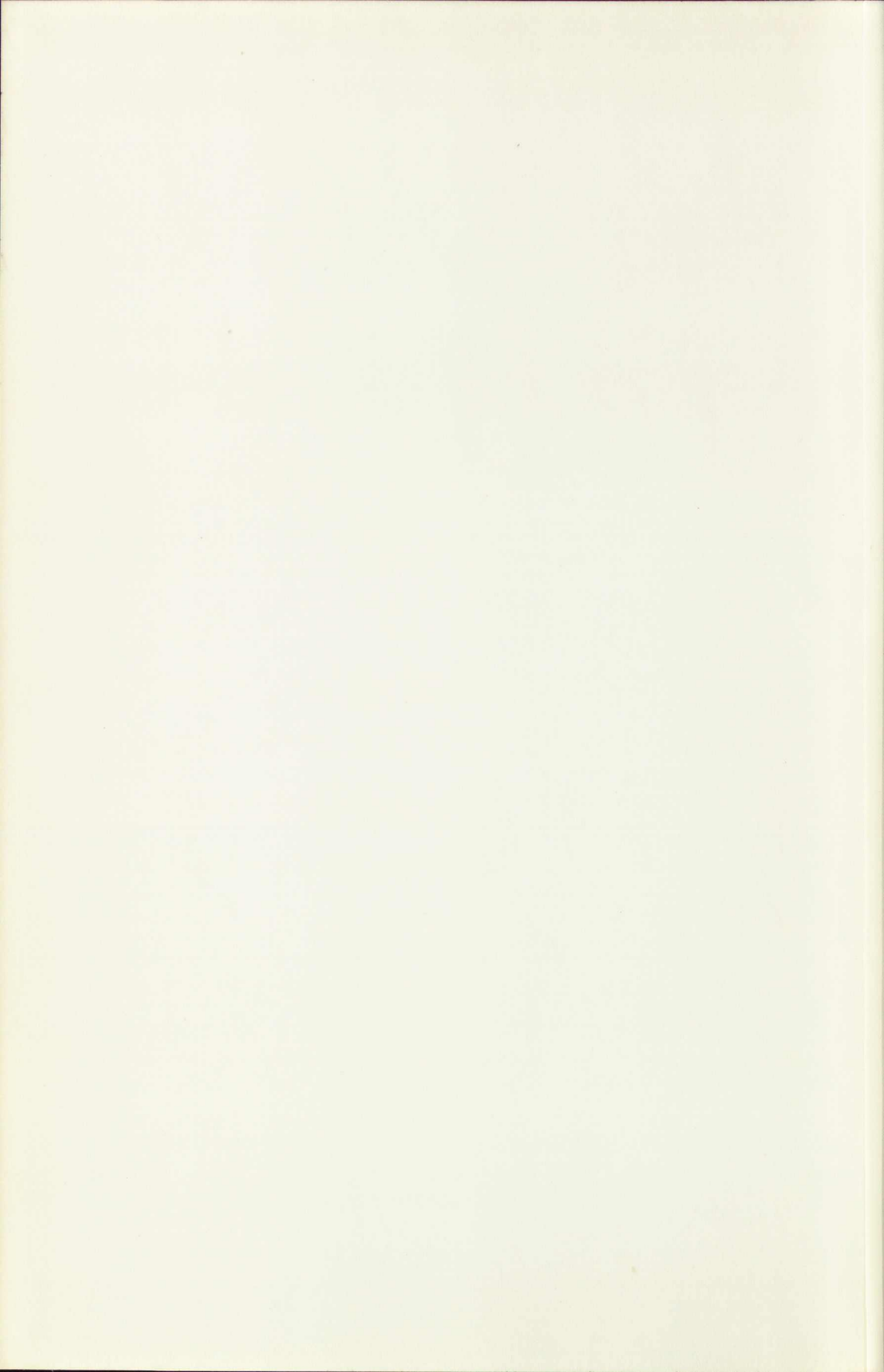
SOU 1975: 2

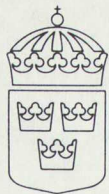
Ref

psalmer och visor

* *Tillägg till
Den svenska psalmboken
Förslag avgivet av
1969 års psalmkommitté
Del 1:1*

Statens offentliga utredningar

1975: 2

Utbildningsdepartementet

Psalmer och visor

Tillägg till Den svenska psalmboken

Förslag avgivet av 1969 års psalmkommitté

Del 1: 1

Stockholm 1975

Omslag Lars Tempte
ISBN 91-38-02183-8
LiberTryck Stockholm 1975

Statsrådet Hans Gustafsson

Den 14 mars 1969 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för utbildningsdepartementet att tillkalla högst fem sakkunniga för att inom departementet biträda med utarbetande av ett tillägg till Den svenska psalmboken, avseende både psalmtexter och psalmmelodier, att prövas och brukas i Svenska kyrkan intill dess en allmän revision av Den svenska psalmboken företagits. Med stöd av detta bemyndigande tillkallade departementschefen samma dag såsom sakkunniga docenten, numera kontraktsprosten Ulf Björkman, tillika ordförande, docenten Esbjörn Belfrage, kyrkoherden Anders Frostenson, musikdirektören Harald Göransson och numera utbildningssekreteraren Per Olof Nisser. Den 18 april 1969 förordnades numera expeditionschefen, hovrättsrådet Berndt Erneholm att vara sekreterare åt de sakkunniga. De sakkunniga antog namnet 1969 års psalmmkommitté.

Att såsom experter biträda utredningen förordnades den 9 juli 1969 sekreteraren Anna-Brita Bodén, kontraktsprosten Inge Löfström, redaktören Nils Gunnar Nilsson och numera direktorn Ulf Söderlind, den 31 oktober 1969 musikdirektörerna Torgny Erséus och Bertil Hallin, domkyrkoorganisten Henrik Jansson, tonsättaren Torsten Sörenson och Erneholm samt den 5 januari 1971 teol. dr Olov Hartman. Den 31 oktober 1969 förordnades Anna-Brita Bodén och den 14 februari 1972 teol. och fil.kand. Göran Bexell att vara biträdande sekreterare åt kommittén. Söderlind entledigades den 5 januari 1971, Nilsson fr. o. m. den 11 november 1972 och Jansson fr. o. m. den 14 november 1973.

Kommittén har efter medgivande den 16 februari 1971 av dåvarande statsrådet Myrdal från trycket utgivit försökshäftet "71 psalmer och visor" samt låtit Religionssociologiska institutet i Stockholm i samband med att de i häftet upptagna psalmerna prövades i vissa församlingar utföra en undersökning för att söka få klarhet i hur psalmerna skulle komma att mottagas. Kommittén har vidare efter medgivande av herr statsrådet anlitat kyrkoherden Ingvar Arbman för vissa bestämda uppgifter.

Kommittén får härmed vördsamt överlämna sitt betänkande Psalmer och visor.

Betänkandet omfattar tre delar. Den första delen (1:1) utgörs av föreliggande band, som innehåller en redogörelse för kommittéarbetets uppläggning och bakgrund samt en presentation av själva psalmsamlingen.

Denna utges dels i en melodiutgåva (1 : 2), som även innefattar sakregister och psalmvalslista, dels i en ackompanjemangsutgåva (1 : 3).

Betänkandet är ej ett slutligt förslag till psalmbokstillägg, eftersom det ej innehåller förslag till förrättningspsalmer och andra psalmkategorier. Detta arbete kommer att utföras i nära kontakt med bl. a. 1968 års kyrkohandbokskommitté.

Kommittén hemställer i sitt betänkande att den skall få uppdrag att härutöver utge ett särskilt sång- och vishäfte, innehållande sådant material som ej kunnat tas med i psalmbokstillägget.

Stockholm den 20 februari 1975

Ulf Björkman

Esbjörn Belfrage

Anders Frostenson

Harald Göransson

Per Olof Nisser

Berndt Erneholm

Anna-Brita Bodén

Göran Bexell

Innehåll

<i>Sammanfattning</i>	7
<i>Summary</i>	9
1 <i>Utredningsuppdraget och dess utförande</i>	15
1.1 Uppdraget	15
1.2 Arbetets uppläggning	16
2 <i>Bakgrunden</i>	18
2.1 Tiden 1819–1937	18
2.2 Nuvarande psalmbok och koralbok	19
2.3 Ny psalm- och visdiktning	21
2.4 Psalmskommitténs material och arbete	22
3 <i>Psalmer och visor – en presentation</i>	25
3.1 Inledning	25
3.2 Motiv och motivkretsar	27
3.3 Språk och stil	28
3.4 Musiken	31
3.5 Användningen	35
4 <i>Upphovsrätten</i>	37
<i>Bilaga</i> 71 psalmer och visor. Hur folk uppfattar försökshäftets texter och melodier. Sammanfattning av Religionsocio- logiska institutets undersökning	39

Innehåll

Svenska/Innehåll

Innehåll

1. Grundläggande och allmänna uppgifter

1.1. Uppgift

1.2. Arbetsuppläggning

2. Bakgrund

2.1. Tiden 1819-1937

2.2. Svenska konstnärer och konst

2.3. Högskolan och utbildning

2.4. Konstnärernas material och arbetsmetoder

3. Konst och konst - en presentation

3.1. Inledning

3.2. Konst och konstnär

3.3. Konst och all

3.4. Konst

3.5. Avslutning

4. Uppgifter

Bilagor: 1) Konst och konst. För folk i allmänhet. 2) Konst och konst. För konstnärer. 3) Konst och konst. För konstnärer. 4) Konst och konst. För konstnärer. 5) Konst och konst. För konstnärer. 6) Konst och konst. För konstnärer. 7) Konst och konst. För konstnärer. 8) Konst och konst. För konstnärer. 9) Konst och konst. För konstnärer. 10) Konst och konst. För konstnärer.

Sammanfattning

Kommitténs uppdrag avsåg utarbetande av ett tillägg till Den svenska psalmboken med både texter och melodier att brukas intill dess en allmän revision av psalmboken företagits.

Förslaget innehåller ett urval ur ett omfattande material, såväl tidigare publicerat som framställt med sikte på psalmbokstillägget. Kommitténs arbete var delvis förberett bl. a. genom tillskapandet av *Hymnologiska institutet* (1960) samt publicering av sångsamlingar såsom *Kyrkvisor för barn* (1960), *Tillägg till Den svenska koralboken* (1964), *17 psalmer* (1965) och åtskilliga häften med sång, psalm och andlig visa. Internationella inflytelser har gjort sig gällande och inte minst påverkat framväxten och utvecklingen av den andliga visan, som spelat en framträdande roll under 1960- och 1970-talen. 1971 utgav kommittén häftet *71 psalmer och visor* som exempel på arbetets inriktning och materialets karaktär.

Innehållsligt präglas texterna framför allt av tanken på Guds närhet och närvaro såväl i skapelsen som i Jesus Kristus, där han identifierar sig också med mänsklighetens svåraste villkor. Människan möter honom såsom Andens vind genom världen. En tidigare mer entydig och avkortad människouppfattning har avlösts av en rikare och mer varierad. Perspektivet framåt, mot "den nya dagen", förenas med en aktiv strävan att förändra livsvillkoren här och nu för att gestalta Guds kärleks vilja med människan.

En jämförelse med de nytillkomna psalmerna i 1937 års psalmbok visar att *språket* har moderniserats, meningsbyggnaden blivit enklare och antalet strofer i flertalet psalmer minskat. Rimmet har i stor utsträckning ersatts av assonansen. Stilistiskt uppvisar förslaget stor bredd från medeltida hymn över äldre psalm och frikyrklig sång till lyrisk och modernistiskt präglad text samt andlig visa.

Den stilistiska bredden präglar också *musiken*. En vägledande princip har varit att varje text skall ha sin egen melodi, varvid hänsyn har tagits till textens karaktär liksom till de speciella historiska och miljömässiga samband mellan text och musik, som kan föreligga. I valet mellan svårare och enklare musik har kommittén oftast stannat för det senare. Alternativa melodier förekommer när särskilda skäl finns. Kommittén har i regel valt en lägre tonhöjd för melodierna än vad som hittills varit brukligt.

Psalmer och visor uppvisar, som redan namnet antyder, en innehållslig och stilistisk bredd som betingas av den kyrkliga sångens i många stycken förändrade situation. Framför allt har hänsyn tagits till att skilda gruppers önskemål och behov måste tillgodoses i större utsträckning än tidigare varit fallet samt att förslaget är tänkt att brukas också i andra sammanhang än vid gudstjänster.

Materialet är underkastat de nya *upphovsrättsliga regler*, som gäller fr. o. m. den 1 juli 1973.

Kommittén avser att *fortsätta sitt arbete*, dels med psalmer avsedda för kyrkliga förrättningar — i nära samverkan med 1968 års kyrkohandboks-kommitté — dels med psaltarpsalmer och cantica i responsoriala arrangemang, dels slutligen med recitationspsalmer, avseende modernistisk, centralt kristen dikt, lämplig som läst text i liturgiska sammanhang.

Slutligen hemställer kommittén om uppdrag att snarast ställa samman *en särskild sång- och visbok*, innehållande sådant material som av olika skäl inte kunnat beredas plats i Psalmer och visor men som skulle kunna utgöra ett värdefullt komplement i olika former av kyrklig verksamhet.

Summary

At the Swedish Church Synod of 1958, a resolution was moved to the effect that a supplement should be added to the present official hymn-book of the Church of Sweden, dating from 1937. The proposal was not carried by the Synod. However, at the Synod of 1968, the matter was again raised with the result that the King in Council (i.e. the Church Department of the Swedish Government), at the request of the Synod, resolved to set up a Commission on March 14th, 1969, designated as the *Hymn-book Commission of 1969*. The Commission was given the directive to prepare a supplement to the current Swedish Hymn-book, containing texts as well as music, to be used until such times as a general revision of the hymn-book could be undertaken.

Background

The Hymn-book of 1937 was the result of a long process of development. The Hymn-book previously in use, called the Wallin Hymn-book, dated as far back as 1819. It was marked by a certain theological uniformity with clear demarcations over and against the hymn-singing tradition of the pietistic and herrnhuthian movements. As it was not supplemented with any newer hymns during the whole of the 19th century, the official hymn-book also came to reflect a certain distance and opposition towards the emerging low church and free church movements of the times. From the musical point of view, the hymn-book was marked by equalisation of rhythm, simplification of melody and uniformity of harmony.

The increasing need for a hymn-book with a greater variety of subject matter and a more widely representative content led to the publication of the *1921 Supplement of New Hymns*. As a result of the continuing reform work during the following years, a proposal was put forward which led to the adoption of the *Hymn-book of 1937* and the *1939 Book of Hymn Music*.

The subject matter of the 1937 Hymn-book follows the sequences of the Church Year and Christian Worship in contrast to the Hymn-book of 1819, which was divided into sub-headings of a more dogmatic nature. New fields of more recent hymn poetry were included, such as Service (diakonia), Mission, Labour, etc. Among other new influences, there was

new emphasis on Sacramental experience derived from Anglican sources, as well as elements from the Oxford Group Movement and a number of fresh translations of existing texts.

Some notable innovations were also made in terms of hymn music. However, the traditional style of classical hymn tunes from the 16th and 17th centuries was still predominant with its regular beat and level rhythmic forms.

The Hymn-book of 1937 appeared during a period of transition, and hence it was not long before new demands for a renewal of the hymns of the Swedish church were again brought forward. In the first place, the demand was for musical renewal, which led to a revision of the older hymn tunes, as presented in the *1964 Supplement to the Swedish Book of Hymn Music* (Tillägg till Den svenska koraboken.) This supplement rendered the hymn tunes in rhythmical and musical forms more congenial to their true origin. Furthermore, the growth of new and varied forms of church services led to the publication, in 1960, of the collection of songs named "*Church Songs for Children*" (Kyrkovisor för barn). With the formation of the Hymnological Institute in 1960, the means were provided for systematic contacts between poets and composers as well as the development of general principles for the form and content of present day hymns. An early result of the activities of the Institute was presented in 1965 in the form of a booklet called "*17 Hymns*" (17 psalmer).

Thus, when the Hymn-book Commission was established in 1969, rich sources of material were already available, and the field was well prepared for hymnological work on a broader basis. Contacts were improved between writers and composers, and the Commission also took note of the creative development of church hymns and music on the international level which had gathered momentum after 1965. The hymnological work could benefit from new impulses from such areas as the emerging ecumenical movement, new methods of parish and church work, the changing attitudes of an increasingly secular environment, a widening of the perspective from the national to the global level, and a new application of dogma and Scripture to present-day theology and Christian experience.

This climate was particularly favourable to the development of the simple spiritual song as an expression of the sense of commitment felt by young Christian people and of the endeavour to present the Christian message in easily accessible and relevant forms. Just as in a number of foreign collections of songs, the type of simple song presented in "*Hymns and Songs*" (Psalmer och visor) has been given a natural and necessary place as an expression of human experience in every-day life.

This type of song has also influenced the more "serious" approach to the creation of hymns and contributed towards a greater freedom from earlier traditional modes of expression and subject matters. At the same time, their quality has been notably improved by the fact that highly proficient writers/poets and composers have also devoted themselves to the creation of spiritual songs.

In the new type of church hymn there is also a closer conformity with the artistic standards of cultural life in general and with its modern modes of expression in terms of poetry and music.

In 1971, the Hymn-book Commission issued "*71 Hymns and Songs*" (71 psalmer och visor) in order to try out, by means of practical experience and scientific evaluation, what would be acceptable for use in the church parishes and what responded to different types of need. On the whole, this booklet was favourably received and was soon put to wide-spread use. The booklet has also caused interest on the international level.

"Hymns and Songs" – a presentation

The proposal published by the Commission under the title "*Hymns and Songs*" (Psalmer och visor), containing about 200 hymns and songs, is the result of extensive preparatory work. A large number of texts and tunes have been scrutinised, among which no less than 1000 texts and 1500 tunes were written for the express purpose of the proposed hymn-book supplement. After some preliminary screening, the available texts have been examined by a special working group for texts set up within the Commission. At this stage, the authors of the texts have remained anonymous as far as possible. The texts which have been recommended by the text working group have then been passed on to a separate music group within the Commission in view of finding suitable tunes to accompany the texts. The final selection of texts and music has been made by the Commission as a whole.

The Commission intends to continue its work with material which has not been included in "*Hymns and Songs*", such as hymns intended for special church ceremonies like baptism, confirmation, wedding and funeral services. The Commission will await the proposed new Order of Service and Ceremonies which is expected to be presented by the special commission set up in 1968 for a new Book of Worship. Further work will also be carried out with Old Testament psalms and canticles arranged for responsorial purposes, as well as "recitation hymns" consisting of modernistic, Christian poetry suitable as "lessons" to be read in a liturgical setting.

The texts proclaim the closeness and presence of God. The concept of God is less abstract and more understood as God's presence in Creation, in all that happens as well as in relationships between men. In the person of Jesus, God identifies himself with the most difficult conditions of mankind and thereby acquires credibility. In this manner, the actuality of the divine presence comes more strongly to the forefront, and the concept of God acquires realistic and concrete outlines. Through Christ, God participates in the struggle of mankind for peace, freedom, justice and redemption. Man encounters God as the wind of the Spirit through the world. The earlier concept of man, which was somewhat uniform and reduced in scope, has been replaced by a concept which is theologically and psychologically more varied and more richly shaded, a concept in

which disbelief, alienation, anxiety, perplexity and contradiction emerge together with feelings of security and awareness of God's presence even in situations of a chaotic and complicated nature. The texts give expression to feelings of guilt, penitence and repentance, but also to an awareness of the strength and authority of man. The concept of creation as one unity, in which man and his environment are existentially joined together, is often interlinked with the idea of the pilgrimage and redemption of creation (Romans 8:19–23) and the restoration of the original image. Out of man's faith in a possible transformation of the shattered world, and with the perspective focussed on "the new day", a more radical and practical sense of commitment will emerge. At the same time, a new acceptance of life is created, out of which the hope of a life hereafter can grow together with the capacity to see – even in signs of calamity – the prophetic signs of the second coming of Christ and of the times when all things are made new.

In comparison with the Hymn-book of 1937, the vocabulary of "Hymns and Songs" is very much changed. The structure of sentences is simplified, and the average number of verses in the hymns has been reduced. The vocabulary has been modernised. The ambition of the Commission was to give the main body of the hymns a simple and intelligible language. However, some more difficult texts – even of a somewhat modernistic character – have also been included on account of the intrinsic value of their subject matter. "Hymns and Songs" contain manifold characteristics of language and style, including elements of revivalist free church songs, translations of older texts from other churches, including also texts with an unbroken association with the Hymn-book of 1937 in terms of language and style, popular songs, lyrical texts, etc. The authors have been given a free choice between assonance, rhymes or unrhymed forms.

In "Hymns and Songs" there is a closer affinity between texts and tunes than hitherto. One of the prerequisites for this has been to give the verses a regular metrical rhythm and the same melody. Furthermore, due consideration has been given to historical and environmental aspects. Thus, for example, a medieval hymn has been given a Gregorian melody, whereas a revival song has been given its original tune etc. In the choice between a more difficult and a more simple tune, the Commission has, as a matter of principle, opted for the latter alternative. However, in the case of texts which can be expected to be put to frequent use, more difficult tunes have been selected. On account of their complexity and "density", some texts have been given a tune of a similar structure, whereby the total impression achieved has been more uniform and adequate. In a few cases, the text of a hymn has been given an alternative choice of tunes, as for instance in the case of compositions which were considered to be valuable but difficult and therefore intended to be sung by the church choir. Each text has been given a tune of its own, whereby each hymn acquires its own identity. By introducing responsive singing between choir and congregation as well as refrains etc., the means have been provided for congregational singing of a more richly varied nature.

As a rule, the tunes have been placed in a somewhat lower pitch than hitherto was the case.

Thanks to their general width of style and content, the aim of "Hymns and Songs" is to be used in a wider context than the regular church service. In this respect, the Hymn-book Commission has followed up an earlier tradition while at the same time conforming to recent international practice.

Copyright etc.

The publication named "Psalmer och visor" is covered by the rules of copyright protection valid as from July 1st, 1973 (SFS 1973:363). The copyright is, however, subject to certain general limitations such as the right to produce individual copies for private use, and the right of quotation, etc. The producer is entitled to royalties whenever his work is duplicated in numbers. Within the Scandinavian Commission for Copyright, the question is being considered whether the producer can claim a remuneration also when his work is performed in public at church services and ceremonies etc., which have thus far been exempted from the rules of copyright.

As a rule, the more the author is concerned with the public interest, the more the law should be liberalized. The law should be liberalized in order to encourage the author to create more works of art and literature. The law should be liberalized in order to encourage the author to create more works of art and literature. The law should be liberalized in order to encourage the author to create more works of art and literature.

Copyright

The protection of copyright is essential for the author to be able to create more works of art and literature. The law should be liberalized in order to encourage the author to create more works of art and literature. The law should be liberalized in order to encourage the author to create more works of art and literature. The law should be liberalized in order to encourage the author to create more works of art and literature.

The law should be liberalized in order to encourage the author to create more works of art and literature. The law should be liberalized in order to encourage the author to create more works of art and literature. The law should be liberalized in order to encourage the author to create more works of art and literature. The law should be liberalized in order to encourage the author to create more works of art and literature. The law should be liberalized in order to encourage the author to create more works of art and literature.

1 Utredningsuppdraget och dess utförande

1.1 Uppdraget

Redan vid 1958 års kyrkomöte väcktes genom motion förslag om att 1937 års psalmbok snarast möjligt skulle förse med ett tillägg som svarade mot vår tids situation. Med anledning av denna motion anförde beredningsutskottet (betänkande nr 1) bl. a. Det synes obestridligt att en icke ringa del av psalmerna i 1937 års psalmbok på grund av språkdräkt eller melodi visat sig vara svårtillgängliga för nutidsmänniskan och därför mindre användbara; men framför allt synes det uppenbart, att viktiga sidor av trosliv, kyrkoliv och arbetsliv behöver en fylligare representation i psalmboken, liksom att behovet av barn- och ungdomspsalmer behöver tillgodoses på ett nytt sätt. Det måste vara en angelägen uppgift för vår kyrka att tillse, att de frågor, som bränner vår tids människor, beaktas i våra psalmer samt att dessa erhåller en språkdräkt, med vilken vår tid känner sig förtrogen. Utskottet hemställde dock att motionen inte måtte föranleda någon kyrkomötets åtgärd, eftersom man först önskade se att ett brukbart bestånd av psalmer och koraler kommit till stånd.

Vid 1968 års kyrkomöte togs frågan om ett tillägg till psalmboken upp på nytt i en motion av Ragnar Askmark, Åke André och Ragnar Holte. I sin motion (nr 62) anförde de bl. a. I vår svenska kyrka bör, som fallet är i många andra kyrkor, en kontinuerlig förnyelse av psalmen äga rum. Detta är inte minst angeläget för att därigenom kunna ge adekvata uttryck åt ämnen som mission, diakoni, ekumenik, evangelisation, arbetsliv och ungdomens nya situation. Nya nattvards-, vigsel- och jordfästningspsalmer vore likaså önskvärda. För kyrkoårstider som senare delen av Advent, passionstiden, tiden efter Påsk samt för många söndagar under Trefaldighetstiden borde det också finnas fler psalmer att välja mellan. Efter en redogörelse för det arbete på psalmens område som pågått under 1960-talet anmärkte de att kontakt under detta arbete tagits med utländska hymnologiska institut eller motsvarande liturgiska arbetsgrupper samt med enskilda psalmdiktare inom andra kyrkor. Motionärerna ansåg det också önskvärt att förnyelsen av den svenska psalmen skedde i nära samarbete med andra kyrkor, eftersom psalmen då kunde bli ett viktigt led i kyrkornas närmande till varandra. De ansåg det likaså önskvärt att ett förslag till psalmbokstillägg upptog såväl texter som melodier, vilka senare antingen kunde nykomponeras eller hämtas från andra kyrkor.

I sitt betänkande (nr 6) i anledning av motionen instämde beredningsutskottet helt i de av beredningsutskottet 1958 framförda synpunkterna rörande behovet av ett tillägg till psalmboken och menade att dessa synpunkter ytterligare vunnit i styrka genom att ett omfattande psalmskapande därefter ägt rum. Utskottet framhöll vidare, med tanke på den förnyelse som ägde rum inom kyrkan ifråga om både böner och gudstjänststritual, att det var väsentligt att man också mötte behoven på psalmsångens område, så att psalmens text och melodi kunde bilda en organisk enhet med kyrkans gudstjänst i övrigt.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 27 september 1968 (nr 9) anhöll sedan kyrkomötet, i enlighet med vad utskottet hemställt, att en kommitté tillsattes för utarbetande av ett tillägg till Den svenska psalmboken, avseende både psalmtexter och psalmmelodier att prövas och brukas i Svenska kyrkan intill dess en allmän revision av psalmboken företagits.

Genom beslut den 14 mars 1969 beslöt Kungl. Maj:t att särskilda sakkunniga skulle tillkallas för detta ändamål. Några direktiv för utredningen lämnades ej i det anförande till statsrådsprotokollet som låg till grund för beslutet.

De sakkunniga har antagit namnet *1969 års psalmskommitté*.

1.2 Arbetets uppläggning

Kommittén har under sin verksamhetstid haft att bedöma och välja lämpliga texter i ett omfångsrikt svenskt och utländskt material, omfattande bland annat ca 1 000 nyskrivna svenska texter. Efter en förbedömning av dessa texter, vilken gjorts av en mindre grupp inom kommittén, i viss utsträckning också av en större bedömningsgrupp utanför kommittén, har återstått något mer än 800 texter som kommittén ägnat mera ingående granskning och studium. Detta arbete har utförts av en särskild textgrupp inom kommittén, bestående av ledamöterna Belfrage, Frostenson och Nisser samt experterna Löfström, Hallin och Hartman. Vid bedömningen har textförfattarna varit anonyma så långt det varit möjligt; visst tryckt material har emellertid också bedömts. Vid texturvalet har gruppen särskilt beaktat sådana frågor som om textens område varit nytt eller endast svagt företrätt i den nuvarande psalmboken, om innehållet varit teologiskt sant och språkligt lödigt, om texten präglats av äkthet, originalitet, dynamik och pregnans m. m.

För bedömningen av melodier har inom kommittén vidare funnits en särskild musikgrupp bestående av ledamoten Göransson samt experterna Erséus, Hallin, Jansson och Sörenson. De texter som textgruppen funnit böra tillstyrkas har sänts till musikgruppen för tonsättning. Denna har sänt materialet till ett stort antal in- och utländska komponister för tonsättning men också sökt melodier i redan publicerat material. Förutom tryckt material har musikgruppen haft att ta ställning till ca 1 500 nykomponerade melodier. Det slutliga urvalet av text och musik har gjorts av kommittén i sin helhet. Denna har också beslutat om tilläggsförslagets struktur.

Det text- och melodimaterial som kommittén haft att bedöma har som ovan angetts varit mycket omfattande. Av materialet har en mycket stor del varit nyproducerad och ej förut publicerad. I det material som kommittén funnit sig ej kunna antaga för sitt förslag till psalmbokstillägg finns åtskilligt av mycket god kvalitet och stor användbarhet. Skälen till att sådant material ändock måst uteslutas har varit många. Det har t. ex. i flera fall visat sig ej vara möjligt att få en passande melodi till en text och vice versa. Vidare kan behovet av texter inom ett visst ämnesområde ha blivit väl tillgodosett, texterna och melodierna ej uppfyllt de krav som kommittén ansett sig böra ställa på sådant material som skall ingå i en psalmbok med en inte alltför kort livslängd osv. Härigenom har således en stor del av i och för sig användbart material måst lämnas åsido. Kommittén har av naturliga skäl inte ansett det möjligt att låta trycka det material – ungefär 800 texter med melodier – som kommittén efter en förberedande sovring ägnat en mera ingående granskning och låta det ingå som en bilaga till kommitténs betänkande. Visserligen skulle, om detta material tryckts, ett säkrare underlag ha funnits för den fortsatta bedömningen av kommitténs förslag. Men med hänsyn till det samlade materialets omfattning, upphovsmännens önskan i många fall att få vara anonyma och att ej få utgivet från trycket verk som de av olika skäl kan ha velat ej få publicerat och andra praktiska svårigheter har det inte varit möjligt att trycka materialet. Det skulle emellertid av andra skäl vara en fördel om även sådant text- och musikmaterial, som nu föreligger hos kommittén och blivit bedömt, samt nytillkommet material, kunde ges ut separat och därigenom bli tillgängligt för allmänheten. Kommittén har emellertid ansett sig ej kunna göra detta inom ramen för sitt uppdrag men vill föreslå att kommittén får i uppgift att under sitt fortsatta arbete ytterligare studera detta material och därur sammanställa en särskild sång- eller visbok vid sidan av det officiella psalmbokstillägget. På så sätt skulle man kunna få en användbar sångbok av god klass med åtskilliga texter och melodier som skulle kunna bli omtyckta och flitigt använda i olika slag av kyrklig verksamhet.

2 Bakgrunden

2.1 Tiden 1819–1937

Vår nu gällande psalmbok, som blev stadfäst av Kungl. Maj: t den 26 november 1937, är resultatet av en lång utveckling. Den närmast föregående psalmboken hade använts i nära 120 år eller sedan 1819. Denna *1819 års psalmbok* var i så hög grad en skapelse av J.O. Wallin att den med rätta har kallats den wallinska. Av de 500 psalmerna däri hade Wallin nämligen författat ca 130 och dessutom översatt ett antal andra. Vidare hade han efter sin teologiska och stilistiska uppfattning bearbetat de flesta av dem han tog upp från 1695 års psalmbok. Däremot ställde han sig i stort sett avvisande till de psalmer och sånger, som vuxit fram inom pietistiska och herrnhutiska kretsar. På så sätt uppstod en gränslinje mellan de psalmer som kom att brukas i den officiella gudstjänsten och det ständigt växande sångbestånd, som odlades i lågkyrkliga och frikyrkliga sammanhang – en gränslinje som för kyrkans del inte kom att överskridas förrän i vårt århundrade.

Även musikaliskt präglades den svenska 1800-talspsalmen av stor enhetlighet. Den wallinska psalmbokens musikaliska komplement, *J. Chr. Fr. Haeffners koralbok 1820-21*, domineras av den stora tyska koraltraditionen från Luther till Johann Crüger – och däri inkluderas då det reformerta inslaget, som hos oss knappast tagits upp annat än i den mån det varit gångbart i det lutherska Tyskland. Liksom Wallin ställde sig också Haeffner avvisande till de sångtraditioner, som vuxit fram utanför den officiella och där herrnhutarna utvecklat den mest särpräglade sångstilen. Med orätt har Haeffners namn kommit att förknippas med det utbredda förfall som kännetecknade kyrkosången i Sverige under 1800-talets första decennier; i verkligheten motarbetade han detta i många avseenden. Men han var dock ett barn av sin tid, och hans ideal var den i värdiga halvnoter framskridande koralen, melodiskt ofta förenklad och harmoniskt enhetlig intill uniformitet. Den rytmiska utjämningen ledde bl. a. till en godtycklighet vid behandlingen av versradernas slut, där de väldiga fermattecknen antydde långa pauser, i praktiken ofta utfyllda av stillösa orgelmellanspel.

Den wallinska psalmboken mottogs på skilda sätt i olika läger. Många bland kyrkofolket hade svårt att skiljas från "gammelboken" av år 1695,

inte minst från de mera livfulla melodierna i musikupplagan av 1697. På officiellt kyrkligt håll kunde det däremot hävdas, att Wallins psalmbok var den yppersta i alla lutherska kyrkor och förträffligast i alla kristna församlingar. Denna bedömning delades i stort av den bildade allmänheten, som menade att Wallins verk stod på höjden av vad tidens bildning och skaldekunst förmått skapa. I pietistiska och lågkyrkliga kretsar kände man sig dock svältfödd med en psalmbok, som saknade både den speciella föreställnings- och känslvärld man fann väsentlig och omistlig, liksom även den speciella musikstil som ofta hörde samman därmed.

Dessa senare kretsar, som alltså stod kritiska mot Wallins av neologin influerade teologi och hans ofta retoriska och pompösa stil, kom därför att ge ut egna sångsamlingar av annan teologisk struktur och musikalisk utgestaltning. Med tiden upplevdes den wallinska psalmbokens ensidiga prägel som en svaghet även på officiellt kyrkligt håll. Frågan kom att gälla: revision – varsam eller mera radikal – eller ett psalmbokstillägg, där andra fromhetstyper kunde bli tillgodosedda. Det första officiella förslaget till ny psalmbok kom 1889, men kunde inte antas. I början av 1900-talet följde sedan flera enskilda personers psalmboksförslag, och olika kommittéer arbetade på frågans lösning. Även beträffande musiken framfördes en lång rad reformförslag, ofta inspirerade av den växande insikten att den rytmiskt utjämnade koralen var en förvanskning av en äldre, livfullare sångpraxis. Efter ett flerårigt och omfattande förarbete godkändes 1921 *Nya psalmer* att under en övergångstid användas tillsammans med den wallinska psalmboken. Samma år stadfästes en koralbok till det samlade psalmbeståndet. 1934 och 1936 förelåg ytterligare psalmboksförslag, utarbetade av J.A. Eklund, respektive Erling Eidem m. fl. Sakkunniga tillsattes då att vidare behandla frågan. Resultatet av deras arbete utgör vår nuvarande psalmbok av år 1937, vars koralbok stadfästes 1939.

2.2 Nuvarande psalmbok och koralbok

Dispositionen av innehållet i *1937 års psalmbok* med dess 600 psalmer följer delvis, liksom tidigare förslag, kyrkoår och gudstjänstliv, medan uppställningen i psalmboken 1819 var mera dogmatiskt orienterad. En rad äldre psalmer utmönstrades; däremot iakttog man en påfallande varsamhet vid bearbetningen av det bevarade arvet, framför allt mot Wallins egna psalmer. Nydiktningarna var visserligen jämförelsevis få, men de har dock bidragit till att ge psalmboken dess särskilda karaktär. Detta gäller inte minst psalmerna från 1930-talet: de skiljer sig inte bara från det tidiga 1800-talets psalm utan också från psalmerna tillkomna vid 1900-talets början. I 1930-talets psalmdiktning kan man ibland konstatera en påtaglig inriktning mot vardagen och arbetslivet, liksom också en större formell enkelhet i rytm och strofbyggnad. Vidare möter länge önskade psalmer om sådana kyrkliga verksamhetsformer som mission och diakoni. I enstaka fall har de globala problemen, världsnöden och dess krav, kommit till uttryck. Det framhölls också i samband med utarbe-

tandet av 1937 års psalmbok, att själva bilden av människans situation måste bli en annan än i de wallinska psalmerna. Dock har det påpekats att den teckning av människornas vardag, som någon gång skymtar i de nya psalmerna, alltjämt förutsätter det äldre agrarsamhällets struktur.

Andra drag i denna psalmdiktning är en från anglikanskt håll inspirerad tonvikt på det sakramentala samt influenser från trettioalets väckelserörelse, oxfordgrupprörelsen. Utöver de nytillskott, som redan upptagits i 1921 års tillägg, har ytterligare psalmer översatts från andra länders kyrkosång, bl. a. från de nordiska grannländerna och England, samt ett antal sånger upptagits från 1800-talets väckelse — allt detta dock i begränsad utsträckning.

Också i musikaliskt avseende innebär den nuvarande psalmboken, genom sin *koralbok 1939*, beaktansvärda nyansatser. Många av de nya psalmerna åtföljs av nykomponerade melodier, på en gång enklare och rytmiskt mera pregnanta än haeffnerkorallerna; här har inflytelser från utomkyrklig visstil och sånglyrik spelat en viktig roll. Andra nytillskott — de första infördes redan i 1921 års koralbok — kommer från anglosaxisk sång, från de nordiska grannländerna, från svensk folkmusik och från 1800-talets väckelsesång. Påfallande är dock tveksamheten inför både den anglosaxiska korallen och väckelsemelodierna — kanske beroende på att dessa sångtraditioner uppfattats som specifikt utmärkande för frikyrkligheten; säkert har ofta också kvalitetssynpunkter varit avgörande.

Fortfarande dominerar dock den klassiska korallen från 1500- och 1600-talen. Alltsedan 1800-talets slut hade många förslag väckts att söka återföra dessa koraller till mera ursprungliga melodiska, harmoniska och i synnerhet rytmiska former, men reformtendenserna var ännu inte tillräckligt starka på 1930-talet för att nämnvärt påverka utformningen av 1939 års koralbok. I jämförelse med 1921 års koralbok, som införde en hel del genomgångstoner, punkteringar, tretaktsrytmer m. m., innebär 1939 års koralbok snarast en återgång mot haeffneridealet. Visserligen är Haeffners halvnoter nu utbytta mot fjärdedelsnoter — ett tecken på att psalmsången blivit livligare — men i princip råder fortfarande den rytmiska utjämning och den melodiska och harmoniska uniformitet som kännetecknat svensk psalmsång ända sedan 1800-talets början. Troligen gjorde dock utgivarna rätt i att ansluta sig till denna tradition i ett läge, då reformsträvandena ännu inte hade avsatt fullt klara och allmänt accepterade riktlinjer för en revision.

1937 års psalmbok mottogs, liksom 1939 års koralbok, på de allra flesta håll med gillande, och båda böckerna blev allmänt uppskattade i församlingarna. Att de hade tillkommit i en tid med stora förändringar gör det emellertid förklarligt att nya önskemål snart skulle framkomma ifråga om kyrkans sång. Till en början var det främst musikaliska krav som ställdes. Debatten om den äldre korallens rytmiska avfattning tog ny fart under 1950-talet under inflytande av forskning och restaureringstendenser i andra länder. En avgörande roll kom härvid att spelas av häftet *Koralmusik 1957*, på en gång en musikalisk exempelsamling och en programskrift. Bland orsakerna till den rytmiska utjämningen, som hade

berövat den lutherska koralen en stor del av dess forna kraft och livfullhet, framhölls 1800-talets enormt långsamma församlingssång jämte orgelns inte helt lyckliga roll som ackompanjemangsinstrument – tidigare hade församlingssången letts av körsång, ofta med alternatimusicerandet som förebildande och stimulerande inslag. Häftet framlade också riktlinjer för en genomgripande koralrevision. Bland annat restes kravet på en rytmisk notering, som gav exakt besked om utförandet och som onödiggjorde de godtyckliga fermaterna vid versradernas slut. En revision följde också efter dessa linjer och ledde efterhand fram till godkännandet av *Tillägg till Den svenska koralboken 1964*. Detta innehåller visserligen endast 71 restaurerade melodier, men de är knutna till omkring 200 psalmer, däribland många av våra mest sjungna texter.

2.3 Ny psalm- och visdiktning

Efterhand aktualiserades också andra förnyelsekrav. Ett alltmer differentierat gudstjänstliv med nya gudstjänstformer och inriktning på olika deltagargrupper medförde behov av nya psalmer. Så tillkom för söndags-skolans gudstjänst sångsamlingen *Kyrkovisor för barn 1960* (senare kallad *Kyrkovisor*). Arbetet på denna sångbok ledde inte bara till ett resultat, som allmänt mottogs med glädje och tacksamhet; det svetsade också samman ett team av författare och tonsättare, som sedermera kom att bilda en viktig del av kärntruppen i det fortsatta psalm- och koralskapandet. Den ändrade titeln ”Kyrkovisor” antyder f. ö. att dessa visor också kommit att uppskattas av ungdomar och äldre; ett tiotal av dem har också upptagits i Psalmer och visor, de flesta i bearbetat skick.

Under arbetet med *Kyrkovisor* blev det snart alltmer tydligt, att många andra psalmkategorier var i behov av en lika radikal förnyelse som barnpsalmen. Så inrättades, närmast efter ett förslag i den nyssnämnda Koralmusik, år 1960 *Hymnologiska institutet*, lett av Anders Frostenson och Harald Göransson. Kontakt togs med ett 20-tal författare och lika många tonsättare, som samlades till regelbundna konferenser. I tidnings-artiklar och upprop uppfordrades alla intresserade att sända in bidrag. Initiativet möttes av stort gensvar, men det var ingen lätt uppgift man här ställdes inför. Å ena sidan stod den stora klassiska psalm- och koraltraditionen, som det gällde att i många avseenden frigöra sig ifrån, å andra sidan hade man den utomkyrkliga lyriken och musiken, som sedan länge gått helt andra vägar. Hur skulle egentligen den nya psalm se ut, som gav ett adekvat uttryck åt modern kristen erfarenhet och ändå var begriplig och sångbar för människorna?

Svaret på den frågan kunde inte ges omedelbart, men ur arbetet framgick efterhand en rad erfarenheter, som skulle bli riktningsgivande för det fortsatta förnyelseverket. Den arbetsprocedur, som sedermera skulle tas upp av 1969 års psalmkommitté, utvecklades i stora drag redan nu. Vidare utkristalliserades riktlinjer för psalmens och koralens formella gestaltning. Ett av de största problemen gällde sammansmältningen av text och musik till en helhet, något som förutsatte ett intimt samarbete

mellan författare och tonsättare, vanligtvis skött av redaktionella mellanhänder. Att en psalmkommitté arbetade med text och musik samtidigt och i växelverkan hade visat sig fruktbart redan vid utarbetandet av Kyrkovisor för barn, och självklarheten i denna princip har senare aldrig ifrågasatts.

En tidigt resultat av Hymnologiska institutets arbete presenterades 1965 i häftet *17 psalmer*, redigerat av Anders Frostenson och Harald Göransson. Av dessa ingår åtta i bearbetat skick i *Psalmer* och visor. Institutet lade också ner ett omfattande arbete på en inventering och översättning av äldre psalm från dittills mindre uppmärksammade områden. Bland annat översattes ett 50-tal medeltida hymner, närmast med anledning av den pågående revisionen av *Den svenska tidegården*. Institutet åtog sig också andra beställningsuppdrag, bl. a. från Lutherhjälpen och Svenska Kyrkans Missionsstyrelse.

Redan vid 1958 års kyrkomöte hade man motionerat om ett tillägg till *Den svenska psalmboken*, dock utan resultat. 1968 motionerades åter i samma ärende, nu med hänvisning till att det redan fanns ett beaktansvärt bestånd av psalmer att utgå ifrån, alltifrån *Kyrkovisor för barn* till de psalmer som skapats under Hymnologiska institutets ledning. Så tillkom *1969 års psalmkommitté*, och därmed gick psalmarbetet in i ett nytt skede.

2.4 Psalmkommitténs material och arbete

Psalmkommittén kunde arbeta med större resurser än Hymnologiska institutet. Utöver redan publicerat material hade kommittén att tillgå resultatet av Hymnologiska institutets arbete, i allt ett 70-tal godkända texter och ett 40-tal inte helt genomgångna, varav många också hade musik. Marken var nu beredd för ett psalmarbete på bredare front. Gränserna för den nya psalmen vidgades, både ifråga om ämnesval, litterär utformning och musikalisk gestaltning. Ett stort antal nya författare och tonsättare drogs in i arbetet. Samtidigt tog kommittén itu med en grundlig genomgång av andra länders och kyrkors psalm- och koralskapande, som under åren efter 1965 nästan överallt upplevde en blomstring och förnyelse.

Denna internationella förnyelse står i stark kontrast till 1940- och 1950-talens arbete, som främst karaktäriserats av restaureringssträvanden, åtminstone på lutherskt område. Förutsättningarna för en förnyelse hade också förändrats i viktiga avseenden. En stark ekumenisk rörelse beredde väg för en ny förståelse mellan kyrkor och samfund och för ett allt livligare utbyte av psalmer och koraler. Även förhållandet mellan kyrkan och den sekulariserade omvärlden förändrades. För en kyrka, som överallt förlorade mark och trängdes tillbaka i isolering, gällde det att söka nya vägar att nå ut till människorna. Eftersom man upplevde de traditionella religiösa uttrycksmedlen både språkligt och musikaliskt som föråldrade, måste man finna nya kommunikationsmedel. Ett av dem blev den andliga visan, som särskilt vände sig till ungdomsvärlden men som

efterhand slagit igenom bland alla åldersgrupper. En annan metod var att anknyta till det sekulariserade kulturlivets allmänna musikaliska och poetiska uttrycksmedel och standard.¹

I bägge fallen gällde det alltså, trots alla olikheter i övrigt, att nå människor med ett språk som de förstod och respekterade. Tyvärr har olikheterna ofta överbetonats och lett till skarpa meningsmotsättningar. Företrädare för visan har hävdat att denna var "kyrkans nya sång", som ensam motsvarade kravet på livsnärhet och aktualitet i motsats till den kyrkliga "finkulturen". Visans kritiker har pekat på dess inslag av textlig och musikalisk torftighet, underhållning och kommersialism och i stället framhållit vikten av kvalitet och slitstyrka.

Efterhand har dock motsättningarna mildrats och gett rum för en mera nyanserad bedömning. Att den andliga visan fyller en lucka i repertoaren är numera allmänt erkänt. Den ger röst åt ungdomarnas tro och tvivel, deras revolt och protest mot etablissemangen och därtill med en musik, som de kan uppfatta som sin egen och ofta utföra själva till gitarr. Den talar om ett medmänskligt engagemang och socialt ansvar, som från mitten av 1960-talet växt sig allt starkare och som kommit att bli ett av de väsentliga inslagen i den rådande ungdomskulturen.

I många utländska nya psalmböcker har visan också getts en självklar plats, som t. ex. i 100 Hymns for Today (ett supplement till den anglikanska kyrkans klassiska Hymns Ancient & Modern) eller i den engelska metodistsångbokens supplement Hymns & Songs, båda från 1969, liksom i de nyare tilläggen till den tyska Evangelisches Kirchengesangbuch och i amerikanska psalmböcker från både lutherska och andra samfund. Psalmkommittén har inte funnit anledning att behandla visan annorlunda. Kommittén menar att det urval av visor som presenteras i Psalmer och visor väl svarar mot den reformatoriska kyrkovisans ursprungliga uppgift att uttrycka det aktuella och livsnära.

Även för psalmskapandet i mer traditionell mening synes visan ha berett väg för en frigörelse från den tidigare bundenheten vid vedertagna uttrycksformer. Här har en växelverkan ägt rum, så att visgenren ofta tagits upp av kvalificerade författare och tonsättare och därmed lyfts upp kvalitetsmässigt. Samtidigt söker sig psalmskapandet nya vägar i anslutning till samtida lyrik och musik. Innehållsligt speglas den kristna tron i ny tillämpning och på nya ämnesområden. Formellt brukas en friare vers och mera avancerade musikaliska uttrycksmedel, där inte ens tolvtonsteknik och andra seriella former är uteslutna. Dock sker allt detta med en bestämd återhållsamhet i medvetandet om att en alltför exklusiv konst knappast är på sin plats i en psalmbok. Mellan de nämnda ytterligheterna odlas i växande omfattning ett slags "nyenkelhet" i både innehåll och form, med tydlig anknytning till både modern barnpsalm och folkton.

Kommittén har så nära som möjligt sökt följa denna internationella utveckling och tillgodogöra sig dess resultat. Samtidigt har man fortsatt Hymnologiska institutets arbete med inventering och översättning av äldre psalm alltifrån medeltida hymn och sekvens till engelsk, ameri-

¹ En fyllig översikt av den internationella utvecklingen på psalmens och särskilt koralens område ges i Göransson, Harald: Den kyrkomusikaliska utvecklingen, i samlingsverket "Gudstjänst i dag. Liturgiska utvecklingslinjer", bilaga 1 till 1968 års kyrkohandboks-kommittés betänkande (SOU 1974:67).

kansk, fransk och nordisk psalm.

1971 utgav kommittén provhäftet *71 psalmer och visor* i avsikt att både genom praktisk prövning ute i församlingarna och genom vetenskaplig utvärdering utröna vad som var gångbart och svarade mot människornas behov. För att bäst tjäna detta syfte hade häftet avsiktligt getts en tämligen experimentell prägel med en stor innehållslig och stilistisk variation. Ett fylligt tvärsnitt av innehållet presenterades dessutom på två LP-plattor, "71 psalmer och visor" 1 och 2 (Kyrkoton LP 116, 119).

"71 psalmer och visor" mottogs positivt. Resultatet av den prövning som gjordes i församlingarna och genom Religionssociologiska institutet (se bilaga) gav i detaljer värdefulla riktlinjer för det fortsatta arbetet och syntes i stort bekräfta att kommitténs intentioner kunde fullföljas.

3 Psalmer och visor — en presentation

3.1 Inledning

Den samling psalmer och visor med musik, som kommittén här framlägger, är alltså resultatet av ett omfattande förarbete. Det material som tillkommit sedan 1960 beräknas ha omfattat ca 1 000 nyskrivna texter och 1 500 nykomponerade melodier, vilka har genomgått av kommittén. Därutöver har kommittén granskat ett omfattande publicerat material, främst från andra länder.

Arbetsgången har i korthet varit följande. Efter en förbedömning och första sällning inom textgruppen har återstått ca 800 texter, varav något över 300 tillstyrkts. Av dessa 800 texter har ca hälften skrivits av Anders Frostenson, bortåt 100 av författare som begärt att få förbli anonyma och något över 300 av övriga författare. De flesta av de tillstyrkta texterna har efterhand gått ut till tonsättning. Inom musikgruppen har granskning och urval gjorts av de inkomna melodierna. Kommittén och de båda bedömningsgrupperna har med jämna mellanrum haft gemensamma sammanträden, där man gått igenom materialet som det då förelegat. Materialet har i sin helhet tillställts kommittén för slutlig sovring. Ett 30-tal texter har hänskjutits till senare behandling under ämnesgrupperna "förrättningspsalmer" och "recitationspsalmer".

Kommittén har ansett att antalet psalmer-visor i ett tillägg till Den svenska psalmboken inte bör överstiga 200. Denna ram ger utrymme för en rik differentiering, särskilt viktig när det gäller en samling som är avsedd att användas under begränsad tid, delvis med karaktär av försök.

Det förbedömda text-musikmaterialet kommer att finnas tillgängligt i arkivexemplar sedan kommittén slutfört sitt arbete.

Kommittén har i sin slutliga sällning försökt att få en någorlunda jämn fördelning av materialet under de ca 40 ämnesgrupperna och kyrkoårstiderna samt tillgodose behoven även utanför den ordinarie gudstjänsten. Två eller flera texter kan innehållsligt ha kommit varandra så nära att ett val mellan i och för sig goda, i vissa fall kanske jämnghoda produkter måst göras. Av denna och andra orsaker har ett 70-tal texter och ett något mindre antal melodier måst utgå vid den slutliga avvägningen.

Kommittén har utöver insänt material granskat sång-, psalm- och visböcker från andra länder och däri sökt melodier och texter som kunnat berika det svenska beståndet. En genomgång av den svenska

religiösa lyriken sedan 1920-talet har gjorts. Samtliga nyare svenska psalm-, sång- och vissamlingar har genomgåts, liksom även agendor, textblad till grammofonskivor, stenciltryck osv.

Antalet representerade författare är 72 och översättare nio. Därtill kommer 21 anonymt författade texter. Bland de 76 till namnet kända tonsättarna är 59 nutida och 17 äldre. Somliga av dessa bidrar med flera melodier, men de flesta endast med en vardera. Övriga melodier, 35 st., är folkmelodier från olika länder, gregorianska sånger, äldre koralmelodier, spirituals osv. Till kategorin nutida koraler kan hänföras 73 svenska bidrag, de flesta komponerade för denna samling, samt 11 nyare utländska koraler. Vismelodiernas antal är 35, varav 24 svenska. Därtill kommer ett 15-tal som intar en mellanställning mellan koral och visa.

Av texterna i *Psalmer och visor* är 32 skrivna före 1960, 66 mellan 1960 och 1968, 24 1969, 37 1970, 11 1971, 15 1972, 8 1973 och 4 1974. Även för melodierna gäller liknande siffror — dock med någon förskjutning framåt i tiden, eftersom melodierna oftast tillkommit efter texterna; ibland har dock nya texter försetts med äldre melodier. Detta jämna tillflöde har hos kommittén aktualiserat frågan om ett mera permanent organ för nyskapandet. Ett sådant kunde byggas upp efter internationell förebild — exempelvis Centre National de pastorale liturgique i Paris, vars verksamhet kommittén studerat. Kommittén anmäler därför här sin avsikt att återkomma med förslag i detta ärende innan dess uppdrag avslutats.

Kommittén ämnar emellertid ännu en period fortsätta sitt arbete med psalm av andra genrer och typer, som av olika skäl inte kunnat färdigställas till detta betänkande. Detta gäller den viktiga gruppen förrättningspsalmer, dvs. psalmer för dop, konfirmation, vigsel och jordfästning, där kommittén bl. a. har funnit det angeläget att avvakta 1968 års kyrkohandbokskommittés utredning rörande den teologiska bakgrunden till dessa akter och framläggande av ritual för dem. Till detta andra betänkande kommer också att hänföras vissa mera experimentar-tade psalmer, såsom recitationspsalmer att användas som lästa texter i liturgiska sammanhang. Slutligen kommer även att uppmärksammas en tredje, viktig genre, som först under senare år aktualiserats men som redan börjat uppträda även i vanliga psalmböcker, nämligen psaltarpsalmer och cantica i responsoriala arrangemang med församlingsom-kväden. Denna sångtyp föreslås bl. a. till bruk i gudstjänsten i 1968 års kyrkohandbokskommittés betänkande. Här vill kommittén självfallet först utröna, i vilken riktning det pågående eller planerade översättnings-arbetet rörande NT och GT kommer att gå och eventuellt söka samarbete med de kommittéer som sysslar med detta.

Som anförts under 1.2 ovan hemställer kommittén om uppdrag att ställa samman en särskild sång- och visbok, innehållande sådant material som av olika skäl inte kunnat beredas plats i *Psalmer och visor* men som skulle kunna utgöra ett värdefullt komplement i olika former av kyrklig verksamhet.

3.2 Motiv och motivkretsar

Texterna rör sig över många och skilda områden. Jämförelsevis lätt kan man ändå ange några drag som ger samlingen dess karaktär. Det talas mycket om närhet och närvaro. Knappast något bibelord har fått ett starkare genomslag än Uppenbarelsebokens: "Han skall bo ibland dem".

Gud är oss mer nära än luft och vatten. Vi kan skymta honom på gatan, i mänskovimlet, en vanlig händelselös dag. Hans rike finns i sjukhus, hotell, vid datorn, kan förnimmas som en vind, en våg, ett eldsken rakt in i vår vardag. Undret finns i det enkla. Guds majestät lika mycket i gräsets bräcklighet som i den himmelska höjden. Han är den som öppnar djupen och vandrar bland stjärnor. Som den korsfäste skaparen är han världsalltets Herre. Hans längtan efter oss är äldre än solarnas ljus. Sången till honom är den sång alla världar sjunger. Han bor i ljuset och "i mörkrets nät och gropar fångar han sitt vilt".

I Jesus identifierar han sig med de fattigaste. Han måste låna krubba, båt, kornbröden, fiskarna, en sal till sin sista måltid. Han stiger ner till de plågade, böjer sig över det sönderbrutna, vänder sig till det – som vi kan tycka – fula, förvridna och vidriga. Som den förkastade blir han hörnstenen. Mänskan möter honom såsom Andens vind genom världen, såsom något nytt och annorlunda men ändå tidlöst och välbekant.

Gudsupplevelser av denna art ger sin prägel åt skildringen av mänskan och världen. Den gemenskap som har sin källa i Treenigheten hjälper oss till samhörighet med människor, träd, moln, fåglar. Tingen bär Herrens tecken och släpper fram glansen från världar innan jorden fanns. Stenarna ropar ut hans härlighet. Morgonljuset från begynnelsen landar på världens kust och faller genom skogens stolta landskap. Guds famn är "som ett vårhav i solen".

Guds frälsningsgärning är oss nära nu. Den korsfästes armar sänks över oss som två sårade vingar. Vi blir genomlysta av påskljuset som av tusen solar.

Jorden har kvar en skönhet från skapardagen. Men också ondskan finns där som en tistelsådd över åkrarna och en kosmisk makt som når upp till sol, måne och stjärnor. Hela skapelsen behöver reningens bad.

De förtryckta folken är nära genom Jesu närvaro i deras kamp för frihet och rätt. Världens nöd är hans rop till oss. Tvivlet, alienationen, klyvnaden, rädslan, gåtfullheten och motsägelserna, nerver spända till bristning finns med i texterna, men också tryggheten, de tillitsfulla fotstegen. Vårt om mörkret, medvetandet om "att Gud är gömd i vår tvekan". Vårt rop ur klyftan och Guds rop ur djupen möts och förenas till ett.

I texterna finns starka uttryck för skuldupplevelse, bot och ånger. Men mänskan är inte bara den skuldbelastade. Gud vill vårt liv här på denna jord. Han behöver våra händer, ögon och vår röst. Genom oss ska värmen från hans hand nå andra. Vi ska råda över tingen. Utan oss kan skapelsen inte nå sin fulländning. Gud har gett oss myndighet och medansvar i samhället.

Siffrorna hänvisar till nummer i Psalmer och visor

615
621, 753
748, 623
637
630
784
766
787
791, 617
625
619
791
745
626
627
614
631
696
616, 703
762, 730
676, 684
696
671
675
753
751, 719
718, 767
729
714
716
722
639, 688
631, 742
747

- 743 Vi har också en rätt, ett frihetsbrev att vara oss själva i den
792 pilgrimsvandring inåt och mot Gud som är en del av skapelsens vallfart.
696 "Det finns en mörklad hamn. Du ser den inte men du färdas dit". Det är
707, 768 *vårt* liv som ska förverkligas i Guds vilja och den ursprungliga bilden som
ska återställas.
- 774, 707 Mänskan ska resa sig och glädjas. Hon kan hemma hos sig själv dela sitt
 eget bröd med den gudomlige gästen. Mänskan kan få uppleva sitt värde
771 därför att hon är en del av skapelsen. Den har i Guds rådslut och löften,
616 främst i Jesus, fått sin bestämmelse. Denna gäller också *vårt* liv och ger
 oss vår ansvarighet.
- 645, 652 Altarbordet är vänt mot folken. Därifrån sänds vi ut i världen med fred
749 och bröd. Där är riskerna och möjligheterna och vår plats. Världen är
718 trasig, vanställd och förvirrad. Därför måste vi gå ut i den i tro på dess
 förvandling. Genom tron ser vi redan nu den nya dagen och kan lyssna
778, 789 till en framtid full av sång. Ur livslusten, "vår glädje vid att leva", växer
656 *vårt* hopp om ett liv efter detta fram. Också i ofärdstecknen kan vi se
765 förebådelser av Kristi återkomst och den tillvaro där allt blir nytt.

3.3 Språk och stil

Kommitténs målsättning har varit att huvuddelen av psalmerna skall ha ett enkelt, lättförståeligt språk. Också svårare texter har emellertid tagits med, när värdet hos texten motiverat det. I görligaste mån har kommittén försökt undvika det schablonartade för att i stället nå fram till nya, friska formuleringar. Fortfarande finner man emellertid många av det religiösa språkets traditionella uttryck i psalmerna och visorna. De traditionella orden satta i ett nytt sammanhang kan delvis få ny innebörd, samtidigt som de öppnar texten för dem som tidigare är förtrogna med psalmens och bibelns värld.

Den stora mängden ålderdomliga ord och böjningsformer i 1937 års psalmbok återfinns inte i *Psalmer och visor*, däremot innehåller en del av de nya texterna vardagliga och mycket moderna ord och former som inte har motsvarighet i gällande psalmbok. Meningsbyggnaden i *Psalmer och visor* har blivit mycket enklare. Det genomsnittliga antalet strofer i varje psalm har minskat. Den mycket starka dominansen av jambiska och trokéiska meterschemata har brutits, och rytmen blivit mer varierad.¹

Det framlagda förslaget har en mångskiftande karaktär. Det nya står sida vid sida med det äldre. Tydliga exempel på en äldre tids formgivning finner man i de texter som har ursprung i frikyrkan, t. ex. Låt mig få höra om Jesus (nr 782) och Min Gud när jag betänker (nr 783). Förslaget innehåller också översättningar av äldre texter från andra kyrkor: latinsk kyrkosång, klassisk engelsk, norsk och dansk psalm. Man återfinner i de svenska versionerna en del av originalens stilart, men en viss förskjutning mot en modernare stil har skett: målet har varit att skapa en i dag fungerande psalm.

Den stora grupp originalpsalmer som övertagits från Hymnologiska institutet har i en del hänseenden bevarat sambandet med 1937 års

¹ På initiativ av docent Martin Gellerstam har Inger Bergqvist och Lisbeth Nilsson efter kontakt med kommittén genomfört en undersökning som redovisats i uppsatsen "Språket i 71 psalmer och visor" (stencil 1972, Institutionen för Nordiska språk vid Göteborgs universitet). Några av uppsatsens resultat har här utnyttjats.

psalmbok. En stor del av dem är skrivna på ett högtidligt språk, t. ex. Tyst likt dagg som faller (nr 648) och De såg ej dig, blott timmermannens son (nr 673). I sitt ursprungliga skick följde nästan alla rimkravet. Vid senare bearbetning har man dock – främst för att undvika kyrkligt formelspråk – utnyttjat möjligheten att ersätta en del av rimmen med assonanser, som t. ex. ”dag”/”har”, ”förändrat”/”väntar” i första strofen av Försoningens dag och uppståndelsens dag (nr 755). I vissa hänseenden innebär psalmerna från Hymnologiska institutet en förnyelse: den kände hymnologen Erik Routley, som ställt psalmerna i ett internationellt perspektiv, har påpekat att detta gäller bibelrelationen i en psalm sådan som Tron sig sträcker efter frukten (nr 772).

Bland de texter som tillkommit sedan kommittén börjat sin verksamhet finns många som liksom psalmerna från Hymnologiska institutet har en ganska hög stil, t. ex. de båda orimmade Johannespsalmerna Hör du rösten (nr 657) och Han bars av sin kallelse glädje (nr 658). En stilistisk motpol utgör de utpräglade visorna. De visor i förslaget som hämtats från Kyrkovisor för barn (t. ex. nr 624 och 740), översättningarna av internationellt spridda visor (t. ex. nr 641 och 685) likaväl som de svenska originalvisorna från senare år (t. ex. nr 727 och 746) har tillfört samlingen vardagligt språk och fria tonfall. Andra av förslagets texter är svåra att placera in i kategorierna psalm och visa. Till en del kan man se detta som en påverkan från den moderna andliga visan på den nydiktade psalmen. Kommitténs förhoppning är att sådana texter mitt emellan psalm och visa skall kunna förena den goda psalmens slitstyrka med visans omedelbara, starka appell.

Förslaget innehåller också lyriska texter. Den traditionella lyrikens rimmade, regelbundna strofiska och metriska form ligger psalmens traditionsgivna form nära. Men mycken traditionell lyrik är mera regelbunden för ögat än vad den visar sig vara, då man undersöker metern i detalj. Regelbundenheterna kan göra det omöjligt att ge texten en melodi som kan sjungas av en församling. Flera i andra hänseenden möjliga texter har därför måst utgå ur urvalet. En del rytmiskt regelbunden religiös lyrik av psalmkaraktär har det inte gått att få församlingsmässig tonsättning till beroende bl. a. på skiftande stämninglägen mellan de olika stroforna. Både med hänsyn till tonsättningen och den kyrkliga användningen får inte enstaka strofer i en psalm i stämningläget alltför markant bryta av från textens huvudlinje.

I och med modernismens genombrott på 40-talet har problemen blivit ännu mycket större: fri meter och strofform har i regel definitivt omöjliggjort tonsättning för församlingssång. Det betydelsemättade bildspråket och den långt drivna språkliga uttrycksförtätningen utgör självklart också problem. Någon modernistisk dikt i 40-talsmening ingår därför inte i Psalmer och visor, även om man kan finna inslag av modernism i sådana texter som Vind sopar töcken i rymd (nr 792) och nr 767: alla trådar spända.

Kommittén har sökt intressera moderna, kristet inspirerade lyriker att skriva för psalmboken. Flera av dessa har inte hittills kunnat medverka i arbetet, delvis därför att den för dem naturliga fria poetiska formen och

stilen inte utan vidare kunnat användas i psalm och kyrklig visa. Andra, som Bo Setterlind och Ylva Eggehorn, representerar med de texter av dem, som ingår i urvalet, de strömningar mot enkelhet och mera visartad form som finns i den nya lyriken vid sidan av den utpräglade modernismen. Med tanke på de författare, för vilka det är omöjligt att skriva regelbunden vers, ämnar kommittén undersöka möjligheterna att i gudstjänsten ge plats för recitation av lyriska texter. En annan möjlighet – att till en avdelning ”psalmer att läsas vid enskild andakt” sammanföra texter som inte kan tonsättas – har kommittén inte velat använda. Om en sådan avdelning skall finnas, kräver den ett mycket omfattande förarbete. Författarna måste i så fall få möjlighet att skriva direkt för sådan användning. De texter som återfinns i förslaget nr 805–809 är inte att betrakta som läpsalmer utan som texter som ännu inte fått någon melodi. Lyriska dikter som tidigare föreligger i tryck har icke tagits med i denna grupp.

I två fall, Djupen sätter han i skälkning (nr 615) och Hur svårt att ena tron med livets dagar (nr 789) har lyriska texter bearbetats till psalmform av annan författare. I bägge fallen har bearbetningarna, som delvis gett texterna ny funktion och innebörd, godkänts av de ursprungliga författarna.

En lyrisk stil kan uppfattas som svårförståelig av en del gudstjänstbesökare. Kommittén har emellertid i en del texter velat ta till vara de möjligheter till fördjupning och förnyelse av det traditionella som ligger i lyrikens språk och räknar med att också psalmer som Ordlöst med andedräkten (nr 709) och Som en skärva ler (nr 738) så småningom skall bli uppskattade och förstådda också av dem som till att börja med känner sig tveksamma.

I visorna och de visartade psalmerna har rimmet ofta ersatts av assonans (t. ex. land/fanns, ljus/djup). Detta är en naturlig utveckling: man finner samma tendens inom den profana visdiktningen. Att psalmer från de senaste åren inte sällan är helt orimmade kan på liknande sätt ses mot bakgrunden av utvecklingen inom lyriken. Kommittén har kunnat lämna författarna fritt val mellan assonanser, rimmad eller orimmad form. Också när det gäller språkform och interpunktion har kommittén velat följa författarna, men justeringar i fråga om interpunktionen har någon gång måst göras med hänsyn till att texterna tjänar som melodiunderlag.

Den ideala stilen för psalm och visa innebär en förening av enkelhet och hög kvalitet. Detta är ett mål som är mycket svårt att nå. Strävan till enkelhet kan leda till traditionalism, banalitet och falsk folklighet; viljan till kvalitet innebär ofta en tendens till komplikation. Det avgörande blir till slut vilka författare som är beredda att satsa tid och engagemang på den kanske inte alltid tacksamma uppgiften att skriva psalm- och vistexter. De goda texterna skapas inte av någon kommitté utan av författare med förståelse för de krav som uppgiften ställer. Kommittén är tacksam för att den vid utformningen av sitt förslag fått samarbeta med sådana författare.

3.4 Musiken

Utöver vad som sagts om den musikaliska utformningen i det föregående skall här tas upp några speciella musikaliska aspekter, som kommittén har anlagt i sitt arbete och som främst rör förhållandet mellan psalmens text och musik.

Det revisionsarbete rörande den äldre koralens rytmik, som ovan berörts, fick en betydelse långt utöver den ursprungliga avsikten att restaurera den äldre koralskatten. Den rytmiska koralen fick förnyad aktualitet, och detta medförde att det härefter blev en självklarhet att också nykomponerade psalmmelodier skulle ha en pregnant och levande rytmisk form. Detta ställde i sin tur kravet att psalmens olika verser, för att kunna sjungas till samma melodi, måste ha en viss enhetlighet i stämmningsläget och framför allt följa samma schema beträffande betoningar, rytmiska höjdpunkter, cesurer osv. I den lutherska 1500-talskoralen hade man kunnat nöja sig med en enkelt stavelse-räknande vers. Under 1600-talet trängde visserligen de opitzska verslagarna igenom med sina krav på överensstämmelse mellan textens och melodins accenter, men ännu i den svenska psalmboken av 1695 kan man hitta många metriska bildningar i stil med denna (att sjungas till sv. koralen 55):

Så skiön lyser then Morgonstiern
Full nådh och sanning af Herran
Then söte roten Jesse . . .

Den rikliga förekomsten av övertaliga eller felande stavelser gör det också ofta ovisst hur texten egentligen är tänkt att sjungas. Det var inte minst sådana ofullkomligheter som kritiserades på 1700-talet och ledde till kravet på en ny psalmbok. J.O. Wallin deklamerar naturligtvis helt enligt Opitz, men den utjämnade koralrytmen gav ändå stor frihet vid insättandet av accenter, cesurer osv.

I dag ställs strängare krav. Om rytmiskt utjämnade melodier är det inte längre tal. Text och melodi bör i stället passa som hand i handske, även i de finaste rytmiska och språkmelodiska skiftningar. Ett enda exempel kan ge en föreställning om problemets art och om sättet att lösa det. Nr 647 i *Psalmer och visor*, *Det helga bröd på altarbordet* vilar, var ursprungligen publicerad som dikt utan musik, och där lydde rad 3 i dess båda strofer så:

Vid kalkens dryck mitt hjärtas lovsång ilar
respektive
O höga Sakrament, som oss bereder

De båda raderna går bra att sjunga till en rytmiskt neutral, utjämnad melodi som t. ex. första frasen av sv. koralen 352. Men om en rytmiskt pregnant melodi skall komponeras till dessa rader, kommer i den första en tyngdpunkt att infalla på ordet "dryck", följd av en lätt cesur, vilket ger en helt omöjlig rytm åt den andra raden "O höga Sák - rament . . .".

Först sedan författaren ändrat denna rad till "O Sakrament, som oss i nåd bereder" kunde följande melodi komponeras till de båda raderna:

Vid kal - kens dryck mitt hjär - tas lov - sång i - lar
O Sak - ra - ment, som oss i nåd be - re - der

Eftersom sådana ömtåliga avvägningar mellan text och melodi blir aktuella i praktiskt taget varje psalm och varje versrad, är det givet att modernt psalmskapande förutsätter en intim kontakt mellan författare och tonsättare – en kontakt som under kommittéarbetets gång vanligtvis har etablerats via den centrala musikaliska ledningen. Från denna synpunkt inträffar ett gynnsamt specialfall då texten författas till en redan existerande melodi, som t. ex. nr 652, Du som gick före oss, men detta måste av flera skäl bli ett sällsynt undantag.

Med det föregående är redan sagt, att en förutsättning för församlings-sång enligt kommitténs mening allttjämt torde vara att texten har en strofisk byggnad med regelbunden meter och att alla strofer sjungs till samma melodi. Några försök med friare vers redovisas inte, men kommittén avser att återkomma till detta problem i en senare etapp. Endast i undantagsfall kan stroforna ha en oregelbunden meter, varvid de helst sjungs av försångare eller kör, men då bör församlingen ges möjlighet att delta i en återkommande refräng (som t. ex. i nr 617, Du drar mig). Överhuvud har refrängstypen ofta använts, även i metriskt regelbundna texter, och det överlämnas härvid åt det enskilda initiativet att eventuellt fördela sången på skilda grupper.

Text och melodi skall vidare bilda en samstämd enhet, varav bl. a. följer att varje psalm i princip har sin egen melodi. Det i många koralböcker vanliga bruket att foga flera texter till samma melodi (och som under vissa epoker i ett förment intresse att underlätta församlings-sången resulterat i s. k. minimitabeller) har sin grund i en stereotyp användning av vissa meterklasser och är egentligen endast möjligt ifråga om melodier av rytmiskt utjämnad karaktär (jfr resonemanget ovan om rytmen i text och melodi). I och med att man ställer kravet på en noggrann rytmisk kongruens mellan text och melodi – ett krav som i praktiken visserligen är omöjligt att helt uppfylla! – bortfaller nära nog automatiskt möjligheten att kombinera flera texter med samma melodi. De memoreringssvårigheter som härvid kunde befaras kompenseras av en individualitet hos psalmen i förening med en associativ pregnans som man ofta finner självklart förverkligad i annan folklig sång, utanför kyrkan.

Kravet på samstämmighet mellan text och musik har också en tidshistorisk och miljömässig aspekt. Självfallet bör en medeltida hymn helst sjungas till en gregoriansk melodi från tiden. Samma rätt har en väckelsesång till sin ursprungliga melodi. Med rätta har man kritiserat 1939 års koralboks sätt att behandla väckelsemelodierna – att ersätta dem med andra melodier, förse dem med alternativ eller bearbeta dem rytmiskt, melodiskt och harmoniskt i riktning mot ett "kyrkligt" koralideal. Vissa av de ersättningsmelodier, som infördes 1939 men som

aldrig kom att sjungas, har i Psalmer och visor funnit användning till nya texter, t. ex. nr 673, De såg ej dig, och nr 722, Frälsare, du som äger läkedom — den senare melodin ansågs för övrigt av Oskar Lindberg själv som hans bästa koralmelodi! Att översättningar av främmande länders psalm bör ha de melodier som brukas i ursprungslandet, är också ett ekumeniskt krav, som i vår nutida värld med dess snabba kommunikation över gränserna har fått ökat eftertryck.

I vissa fall, där originalmelodin har bedömts som svår och kanske borde förbehållas körsången, har som alternativ tillfogats en mera församlingsmässig melodi. Detta är allmän sed i anglosaxisk tradition beträffande medeltida hymnelodier, och det har även tillämpats här, när den gregorianska melodin syntes för svår, som i nr 799, O Jerusalem, och nr 668, Stjärna över haven — däremot har nr 669, Himlarnas drottning, på grund av sin oregelbundna meter, inte kunnat behandlas på detta sätt. Av samma skäl har alternativmöjligheter också getts till andra melodier, som nr 735, Jag ger mig själv i dag åt dig. Det bör anmärkas, att detta tillvägagångssätt inte avser att spela ut två melodier mot varandra för att se vilken som eventuellt segrar i konkurrensen; det är helt enkelt fråga om skilda melodiska genrer, som bör utföras vid olika tillfällen av olika utförande grupper. Inte heller är det i konkurrensavsikt som exempelvis nr 632, Som ett sorl från nattlig brunn, har försetts med två helt olikartade melodier, en vismelodi och en mer koralartad version. Även om en konkurrenssituation härvidlag inte kan helt undgå, är det dock fråga om att ge möjlighet att sjunga en värdefull text i skilda sammanhang: dels i kyrkans gudstjänst, dels också i mera informella sammanhang, där kanske endast ett gitarrackompanjemang står till buds.

Nyss nämndes möjligheten till körsång: det ter sig kanske som en anomali att i en sångbok för församlingssång införa melodier som närmast tänkts för kören. Men det vore å andra sidan orätt att underskatta församlingens prestationsmöjligheter. Ett utmärkt sätt att införa en svårare melodi i församlingssången är just att låta kören introducera den, kanske under en relativt lång tidsperiod. Voglers ingalunda lättsjungna Hosianna (nr 653) är ett exempel på hur en melodi efter en mer än hundrafemtioårig tillvaro som körsång nu har vunnit allmänt insteg i församlingssången! En liknande utveckling kan mycket väl tänkas ifråga om tolvtonsmelodin till nr 652, Du som gick före oss, eller melodin till nr 647, Det helga bröd på altarbordet vilar, som har en seriell uppbyggnad av annat slag. Därför har kommittén inte tvekat att, när bestämda skäl därtill förelegat, meddela sånger av en musikalisk svårighetsgrad som ligger över vad som hittills ansetts acceptabelt i en koralbok.

En annan omständighet som kan påverka melodivalet är graden av förmodad användning. En melodi som används ofta, t. ex. en nattvardskoral, kan tåla en högre svårighetsgrad än en koral som återkommer mera sällan.

En melodis svårighetsgrad har också ett visst samband med textens grad av komplikation eller täthet. En text som Johannes' av Korset (Juan de la Cruz) Jag känner den (nr 708) med dess djupa och hemlighetsfulla

karaktär skulle väl knappast kunna tänkas till en melodi av annat slag än den som den här har fått. Dock kan det stundom finnas skäl att kombinera en "tyngre" text med en lättare melodi, kanske t. o. m. en vismelodi, som exempelvis skett i nr 761, Det finns en glädje. Det skall inte fördöljas att diskussionen ibland stått het i kommittén, när det gällt just svårighetsgraden hos melodierna, särskilt när valet har stått mellan en kvalitativt högstående och en kvalitativt lättviktigare men mera lätt-sjungen melodi. Idealet är naturligtvis en förening av högsta kvalitet och lättsjungenhet, och kommittén menar att åtskilliga nummer i Psalmer och visor uppfyller detta svåra krav. Där tveksamhet rått, har kommittén i allmänhet valt att låta lättsjungenheten vara avgörande; vissa utbyten eller kompletteringar av melodierna i "71 psalmer" torde vittna om detta.

I detta sammanhang bör också nämnas att kommittén genomgående har föredragit en lägre tonhöjd i melodierna än vad som hittills varit brukligt. Som allmän regel har gällt att melodierna inte, annat än i undantagsfall och tillfälligt, bör överskrida c^2 . Visserligen förtas häri-genom en god del av sångens lyster och friskhet, men de initialsårigheter som ofrånkomligt hör samman med införandet av nya melodier bör inte i onödan ökas genom ett högt tonläge. Däremot vill kommittén, där så i övrigt är möjligt och lämpligt, rekommendera en upptransponering av melodierna, så snart församlingarna lärt sig dem och sjunger dem med övertygelse och glädje.

Varje slag av uniformering i stil med vad som har gällt under de gångna 150 åren har konsekvent undvikits. Tvärtom har kommittén sett det som ett värde om varje tonsättare framträder i originalprofil och varje melodi i originalgestalt. Detta har genomförts både beträffande harmonisering¹ och noteringstekniska detaljer. Givetvis kunde det ha varit önskvärt att också presentera alternativa sättningar av melodierna, "genomkomponerad" harmonisering (som återfinns i ett enda fall, nr 709, Ordlöst med andedräkten) eller körinslag som diskanter och alternatimsatser. Kommittén är emellertid inte övertygad om att sådant hör hemma i en koralbok — det skulle bl. a. bli oerhört utrymmeskrävande — och har därför stannat för att presentera varje melodi i en grundversion; detta så mycket mer som kommittén har erfärut att en utvidgad utgåva planeras till hjälp för alternatimmusicerande och annat differentierat utförande av Psalmer och visor. Särskilt utförandet av de visartade inslagen måste i hög grad bli beroende av tillgängliga resurser. Ofta är här gitarranalys utsatt, medan somliga sånger har försetts med pianoackompanjemang. Ett utförande med orgel är dock för den skull inte uteslutet: man spelar då gärna stillaliggande ackord, medan grundrytmen kan markeras genom slagverk och/eller bas.

Allra sist i psalmavdelningen har upptagits några texter utan melodi. Det rör sig härvid om texter, som har syntts kommittén värdefulla men som inte fått någon godtagbar melodi eller där kommittén har tvekat i valet mellan flera föreliggande melodier. Som ovan framhållits har kommittén i princip inte velat meddela flera melodier till samma text. Att på detta sätt spela ut flera melodier till inbördes tävlan kan vålla en

¹ Där intet annat anges svarar Harald Göransson för harmoniseringarna.

lika onödig som olycklig splittring. I sådana fall där flera i och för sig tänkbara melodier föreligger till samma text, har kommittén i stället föredragit att dröja med sitt val tills praxis fällt utslaget eller nya melodier tillkommit. Det är kommitténs förhoppning att dessa melodilösa texter skall locka till tonsättning, resp. brukas till redan förefintliga melodier, för att i kommitténs nästa delbetänkande eventuellt kunna presenteras i en musikalisk gestalt som kommittén finner vara den definitiva.

3.5 Användningen

Kommitténs strävan att ge Psalmer och visor en stor innehållslig och stilistisk bredd betingas av den förändrade situation i vilken en psalmbok av i dag kommer att framträda. Tidigare psalmböcker har kunnat räkna med en betydligt fastare kristen sed och en relativt god kristen kunskap. I dag måste man räkna med att psalmen behövs som ett av de viktigaste instrumenten att ge en introduktion i biblisk kunskap och kristen tro – därför de många bibelhänvisningarna.

I denna målsättning ligger en avsevärd bredd, för att inte säga spänning. Alla hänsyn kan inte tillgodoses, men kommittén har strävat efter att få en så representativ sammanställning av psalmer och visor som möjligt. Å ena sidan behövs enkla psalmer och visor, med omedelbar språklig och musikalisk tillgänglighet. Å andra sidan bör man med samma rätt bereda utrymme för sådant material som är mer krävande. Det bör finnas en sådan kristen sång som kan följa en människa genom hennes livs olika skeden, där text och musik långsammare tränger sig in och sedan kan stanna: bara det man själv varit med om att tillägna sig och erövrat blir ens eget.

Mellan dessa båda ytterligheter sträcker sig en varierad skala av stilar och uttrycksformer. Psalmen skall bidra till att uttrycka det kristna budskapet så, att det når och engagerar så många som möjligt i olika livssituationer. Vi behöver både psalmer i traditionell mening och sånger av viskaraktär. Det måste finnas en kontinuitet med den psalm som skapats och sjungits under århundraden men också en stor öppenhet mot det nya.

För ökad bredd talar också den vidgning som sker av gudstjänstutbudet i dag. Ett psalmbokstillägg eller ens en omfångsrik psalmbok kan visserligen inte rymma alla de psalmer och visor som skulle kunna komma ifråga. Det skulle kanske inte ens vara önskvärt. De stencilerade sångbladen från en evangelisations- eller temagudstjänst tar man med sig hem. De fungerar – särskilt för tillfälliga besökare – just därigenom bättre än psalmer och visor i en bok som man lämnar kvar i kyrkan. Kommitténs princip har därför varit att göra ett urval, så användbart som möjligt, ur det omfångsrika materialet. Därigenom har man dels praktiskt skapat större möjligheter att välja och variera än vad som tidigare varit fallet, dels principiellt markerat att de olika innehållsliga, språkliga och musikaliska variationerna har lika hemortsrätt inom den kyrkliga sången.

Psalmer och visor är dock inte enbart tänkt för den ordinarie gudstjänsten. Formerna att föra ut det kristna budskapet är många. Inte minst de möjligheter som erbjuds genom radio och TV bör här hållas i åtanke. De kyrkliga verksamhetsformerna förändras och vidgas fortlöpande. I alla dessa sammanhang har den kyrkliga sången sin givna plats. Genom att föreliggande förslag öppnas åt många nya användningsområden utanför kyrkorummet anknyter kommittén såväl till en tradition från en äldre epoks sångböcker – där en stor del av innehållet kunde vara avsett enbart för husandakten – som till framväxande internationell praxis. Några anvisningar om vilka sånger som skall användas vid det ena eller andra tillfället har kommittén självfallet varken kunnat eller önskat ge. Avvägningen får här bero av situationen själv.

Ett vidgat användningsområde uppstår vidare genom den ekumeniska samverkan som utvecklas mellan Svenska kyrkan och andra kyrkor och samfund. Med hänsyn till kommitténs avgränsade uppgift – att åstadkomma ett förslag till tillägg till Den svenska psalmboken – och till att flera svenska samfund under de senaste åren reviderat sina egna sångsamlingar, har föreliggande förslag inte primärt utarbetats med sikte på eventuella behov av en gemensam kristen sångsamling. Material från såväl äldre som nyare sång inom andra kyrkor och samfund har dock medtagits. Många av de övriga i *Psalmer och visor* upptagna nya sångerna återfinns också i andra samfunds sångsamlingar. Åtskilligt av stoffet torde sålunda kunna betecknas som gemensamt för Svenska kyrkan och andra kyrkor och samfund.

Sångsamlingens vidare syfte medför att delvis nya krav ställs på dem som skall handha sången i kyrkans tjänst. Detta måste bl. a. återverka på den utbildning som ges inte bara åt kyrkomusiker och präster utan också åt andra kategorier av församlingsarbetare. Denna utbildning måste ta sikte på den breddade användningen och på de sångliga och instrumentala variationer som förslaget möjliggör.

4 Upphovsrätten

När kommittén år 1969 började sitt arbete var upphovsrättsläget det, att texter och melodier som ingick i psalmboken och koralboken inte var föremål för upphovsrätt (9 § första st. upphovsrättslagen i dess lydelse före den 1 juli 1973). När kommittén vände sig till textförfattare och kompositörer ställde de emellertid som villkor för att tillhandahålla kommittén texter och melodier, vilka skulle ingå i kommitténs förslag till psalmbokstillägg och därefter i ett av Kungl. Maj:t fastställt tillägg till psalmboken, att de för sina verk när de så småningom blev förlagsprodukter skulle få samma rätt till ersättning som de eljest kunde ha när deras verk offentliggjordes och fördes ut i marknaden. Från kommitténs sida upptogs därför överläggningar med vederbörande sakenhet i justitiedepartementet. Där hade då påbörjats förberedelse av en proposition med förslag till bl. a. ändringar i upphovsrättslagen i syfte att skapa visst skydd för handlingar, upprättade hos myndighet. Kommittén fick gehör för sina synpunkter i fråga om behovet av skydd för texter och melodier. De omfattas numera också av de upphovsrättsliga regler som gäller fr. o. m. den 1 juli 1973 (prop. 1973:15, SFS 1973:363).

Enligt 9 § första st. upphovsrättslagen är bl. a. yttranden som avgetts av svensk myndighet inte föremål för upphovsrätt. En statlig utredningskommittés betänkande är att anse såsom yttrande i denna mening och därför inte föremål för upphovsrätt. Enligt andra st. i samma paragraf får emellertid upphovsrätt göras gällande till bl. a. musikaliskt verk och diktverk i den mån sådant verk ingår i handling som nyss sagts. Termen "diktverk" har samma innebörd som uttrycket "dikt" i 19 § första st. upphovsrättslagen. Därmed förstås främst litterärt verk som kan utgöra underlag för en komposition. Prosaframställningar i allmänhet är alltså inte skyddade.

Samtliga texter och melodier som nu åtnjuter upphovsrättsligt skydd ingår i kommitténs betänkande med upphovsrättsinnehavarnas medgivande. Till detta material görs också upphovsrätt gällande.

Den upphovsrätt som tillkommer nu ifrågavarande verk är självfallet underkastad de allmänna inskränkningarna i 2 kap. upphovsrättslagen, t. ex. rätten för envar att för enskilt bruk framställa enstaka exemplar, citaträtten etc. Därutöver innehåller 9 § andra st. en tvångslicensregel av innebörd att verket mot ersättning får återges utan upphovsmannens samtycke. Rätten att återge verket innefattar både att det får mångfaldi-

gas genom tryck, inspelning etc. och att det får göras tillgängligt för allmänheten, t. ex. genom television, radio och film. Mångfaldigade exemplar får spridas till allmänheten. Däremot är upphovsmannens ideella rätt enligt 3 § upphovsrättslagen bevarad. Han har sålunda rätt att bli angiven som upphovsman till verket och åtnjuta skydd mot att verket ändras eller återges på ett sätt som är kränkande för honom. Vidare skall källan anges vid återgivande, och opåkallade ändringar får inte göras i verket. Ersättning för återgivande utgår dock ej i fall då verket återges i samband med myndighets offentlighetsrättsliga verksamhet, således ej i affärssyfte eller i samband med redogörelse för mål eller ärende i vilket verket förekommit.

De nu angivna reglerna överensstämmer i allt väsentligt med de synpunkter som från upphovsmannahåll förts fram under kommittéarbetets gång. Departementschefen anförde också i propositionen att det inte skulle vara tillfredsställande om de i kommitténs betänkande intagna psalmmelodierna skulle kunna återges fritt utan att upphovsmännen blev berättigade till ersättning. Motsvarande gällde för kommitténs psalmförslag och av Kungl. Maj: t fastställd psalmbok.

I fråga om rätten att offentligt framföra utgivet verk gäller enligt 20 § upphovsrättslagen att ersättning ej utgår när framförandet sker vid gudstjänst, kyrkliga ceremonier etc. Frågan om ersättning skall utgå även i sådana fall övervägs f. n. inom nordiska upphovsrättskommittén.

Psalmkommittén har ej själv framställt något text- eller melodimaterial och har därför ej förvärvat någon upphovsrätt åt staten. De texter och melodier som vissa kommittémedlemmar producerat och ställt till kommitténs förfogande är deras egendom. Uppdraget i kommittén har ej inneburit något åtagande att för kommitténs räkning framställa sådant material.

Den gällande upphovsrätten innebär som förut angivits att upphovsmännen har rätt till ersättning när deras verk mångfaldigas. Av psalmbokstillägget kommer enstaka psalmer eller urval av psalmer att mångfaldigas i större eller mindre antal för olika ändamål och på olika håll under rätt lång tid framöver. Det föreligger nämligen ett stort behov av att kunna göra detta för att på så sätt få fram ett praktiskt och lätthanterligt material för olika kyrkliga ändamål. Att i sådana fall kunna träffa överenskommelse med vederbörande upphovsman torde i regel vara ogenomförbart och medföra ett orimligt stort arbete i förhållande till de små belopp som det i de flesta fall skulle bli fråga om. Det kan därför lätt utveckla sig ett oredovisat och därmed honorarlost avtryckande i stor skala, och upphovsmännens rätt till ersättning kan i praktiken i viss omfattning bli illusorisk. Kommittén finner det därför angeläget framhålla vikten av att denna fråga löses på ett tillfredsställande sätt i förhandlingar mellan upphovsmännen och vederbörande förlag, exempelvis så att ersättning till upphovsmännen avser även rätten till sådant mångfaldigande av texter och melodier som är brukligt i Svenska kyrkans och frikyrkornas församlingsverksamhet i form av agendor för olika ändamål, stencilerade sånghäften för bestämda tillfällen o. d.

Bilaga 71 psalmer och visor

Hur folk uppfattar försökshäftets texter och melodier

Sammanfattning av Religionssociologiska institutets undersökning

Avsikten med undersökningen av lekmännens bedömning av 71 psalmer och visor var att undersöka texternas förståelighet, musikens tillgänglighet och innehållets tillämplighet. Dels syftades till en generell bedömning, dels till en lokalisering av eventuella svårigheter inför text och melodi.

Bedömar- eller lektörsgруппerna.

Dessa kom att utgöras av två kategorier: dels icke-kyrkliga, dels kyrkliga. Antalet orter fastställdes till fyra: Stockholm (Stor-Stockholm), Jönköping, Skellefteå och Uddevalla. Grupperna handplockades, de kyrkliga genom kontaktpersoner verksamma i det kyrkliga arbetet, de icke-kyrkliga genom kontaktpersoner utanför kyrkolivet. I båda fallen nyttjades en enkel metod av utpekande: som kyrkliga resp. icke-kyrkliga utpekade personer kontaktades att bli bedömare (lektörer). Urvalen är självfallet inte slumpmässiga men de är representativa i den mening, att olika åldrar, kön och utbildningsnivåer är företrädda i den omfattning de förekommer i normalbefolkningen i stort sett. Så kom varje lektörsgрупп, såväl den kyrkliga som den icke-kyrkliga, att sammansättas av 8 personer över 50 år, 7 i åldern 30–49 år och 5 i åldern 15–29 år, inalles 20. Män och kvinnor var lika företrädda, medan vad gällde utbildningsnivån antalet år i skola och utbildning blev avgörande: högst 7 år 9 pr lektörsgрупп, 8–12 år 7 och 13 år och mera 4. Hela uppsättningen lektörer blev denna:

	Kyrkliga	Icke-kyrkliga	Summa
Stor-Stockholm	20	20	40
Jönköping	20	20	40
Skellefteå	20	20	40
Uddevalla	20	20	40
Summa	80	80	160

Enstaka bortfall förekom under undersökningens gång men i ingen grupp mer än två eller tre. Slutetappen genomfördes därför ej av alla men dock av 141 lektörer.

Metoden var en enkel lektörsprocedur jämte skattning längs ett antal skalor. Bedömarna hade att läsa samtliga texter och genom LP-inspelning göra sig förtrogna med ett större urval melodier. De hade också att studera in melodierna så att de själva kunde sjunga dem vid unison sång i gudstjänst. Härvid förekom dock med ungefär hälften av lektörerna föregående övning, med ungefär hälften icke. Samtliga lektörer hade emellertid före koralaftonen lyssnat till LP-skiva nr 1, däremot ej till skiva nr 2 (från 651), vilken blev så försenad i produktionen att den fick bedömas först under etapp 3.

Etapp 1

Det första studiet av texter och melodier – i förra fallet samtliga 71 psalmerna, i senare fallet de på skiva 1 (613, 617, 621, 623, 625, 627, 629, 632, 634, 635, 636, 638, 641, 643, 644, 645, 647, 649) – gav vid handen att flertalet texter bedömdes som lätta att förstå, dock med minst en markering för svåra ord eller uttryck pr lektör vid psalmerna 618 För att du inte tog det gudomliga, 626 Hav och stränder din allmakt formar, 637 O du som himlens stjärnor tänt, 680 Vind sopar töcken i rymd samt 681 Hur mäktig är den sabbat. Dock är det påfallande hur de kyrkliga lektörerna gjort flera markeringar än de icke-kyrkliga, i regel på samtliga orterna. Förklaringen måste vara att de förra på ett helt annat sätt söker förstå psalmen och dess budskap.

Sex psalmer blev helt ”prickfria” vad gällde texterna:

- 644 De trodde att Jesus var borta
- 656 Gud, du gick bort
- 663 Se, Herre, på vår arbetsdag
- 666 Du som gick före oss
- 667 Vi ville dig se
- 668 Ej i stjärnehimlen

En del lektörer fick studera texterna i stencilhäften, där *bibelhänvisningarna* var utskrivna, ej bara angivna till bok, kapitel och vers, men skillnaderna mellan dessa lektörers markeringar och de övrigas är obetydliga.

I det följande finns en sammanställning över samtliga markeringar. Härvid torde gälla att fyra, möjligen tre markeringar av samma ord och uttryck anger svårighet, som påverkar förståelsen av psalmen mera menligt.

Bland melodierna bedömdes 625 Det finns djup i Herrens godhet redan nu som den mest lättsjungna.

Etapp 2

Denna etapp utgjordes av koralaftonen, där ett urval från hela häftet förekom, och där bedömning gjordes på svarskort, som var identiskt lika med det de liturgiska försöksförsamlingarna nyttjade våren och försommaren 1972 vid försök med valda psalmer ur häftet, i gudstjänst. De

bedömare/lektörer, som övats att sjunga psalmerna gemensamt före koralaftonen, hade i ett par fall avgjort mera positiva omdömen om melodierna än de, som inte övats utan endast lyssnat på skivan och enskilt sökt sig in i melodin. Det gäller 617 Kristus är världens ljus, 663 Se, Herre, på vår arbetsdag och 668 Ej i stjärnehimlen.

Ettapp 3

Därefter hade lektörerna åter att läsa texterna i nya häften och att åter studera melodierna. Markeringarnas antal minskades icke vid denna förnyade läsning utan tvärtom ökades en aning; framför allt var det härvid ord i anslutning till i ettapp 1 markerade uttryck, vilket understryker svårighetsgraden där antalet markeringar är stort. Dock blev nu för hela lektörsgruppen genomsnittet markeringar pr psalm icke större än 0,35, mot i ettapp 1 0,27.

Det vill därför förefalla som kunde upprepat bruk av psalmen icke öka förståelsen av texten och som skedde i fortsättningen en ökad blockering vid svåra passager. Avgörande är den första reaktionen inför texten.

Melodierna bedömdes däremot ofta avgjort mera positivt sedan man lärt känna dem bättre. Det gäller särskilt 625 Det finns djup i Herrens godhet, 617 Kristus är världens ljus och 623 Kom folkslag och raser men också 666, Du som gick före oss, ehuru denna icke förekom i ettapp 1 utan mötte först i ettapp 2.

Slutomdömena

Avslutningsvis hade lektörerna att besvara några allmänna frågor om psalmtexter och psalmmelodier. De kyrkliga lektörerna menade absolut att psalmtexter kunde innehålla ord och uttryck, som härrör från gammalt språkbruk (ehuru de ofta markerade sådana ord och uttryck som svåra att förstå). Skälen angavs oftast vara poetiska. De icke-kyrkliga däremot tvekade något inför sådana ords och uttrycks användning.

Lektörerna angav också olika ämnen, som de menade var mindre väl avtäckta i 71 psalmer och visor men som vore angelägna: trygghet och förtröstan, av samhället utstötta, freden mellan folken, och ett par lektörer efterlyste psalmer av mera berättande typ.

De icke-kyrkliga lektörerna menade något oftare att texten betydde mest, medan de kyrkliga härvid hade delade meningar, huruvida texten eller melodin betydde mest.

På frågan varför man trodde man ville sjunga psalmer svarade de flesta att det var på grund av ett behov att *uttrycka* något man känner, i synnerhet de kyrkliga lektörerna.

De kyrkliga lektörerna menade sig också till ungefär hälften kunna fördraga melodier med "svårare" tonsteg, medan de icke-kyrkliga till övervägande del hävdade att psalmen alltid bör vara lättsjungen. Den sista frågan i den allmänna slutbedömningen gav däremot inget företräde för psalmer av "slit- och släng"-typ, då inte en enda lektör menade, att psalmarbetet blott bör inrikta sig härpå. Ej så få röstade för slitstarka psalmer, men majoriteten talade för såväl slitstyrka som "slit-och släng".

De liturgiska försöksförsamlingarna

118 församlingar, av domkapiteln angivna såsom liturgiska försöksförsamlingar under 1972, kontaktades och anmodades pröva ett urval psalmer. Av olika skäl, främst brist på kompetent musiker, avstod emellertid ett 35-tal församlingar, och ytterligare ett 20-tal kom icke att delta, oaktat de mottagit svarskort. De svarskort, som tillställdes deltagande församlingar, var identiska med dem, som användes på koralaftnarna för lektörerna (se bilagda formulär). Antalet kort, som insänts före undersökningens avslutande, uppgår till drygt 5500, täckande 49 av de 71 psalmerna.

*Tabeller, diagram och kommentarer, bifogade till utredningen:***TEXT**

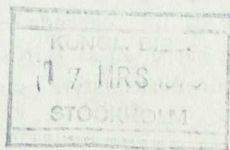
Lektörernas bedömning av texterna, etapp 1
 Lektörernas bedömning av budskapet i psalmerna, etapp 1
 Genomsnittliga antalet markeringar pr lektör, etapp 1
 Lektörsmarkeringar Jönköping
 Lektörsmarkeringar Stockholm, Skellefteå och Uddevalla *utöver* markeringar, som redan redovisats för Jönköping
 Lektörsmarkeringar med mer än sporadisk förekomst: Jönköping, Stockholm, Skellefteå och Uddevalla
 Några iakttagelser rörande lektörernas bedömning av texterna
 En ny sång, skrivelse från lektör i Skellefteå

MELODI

Lektörernas bedömning av melodierna, etapp 1
 Kyrkliga resp. icke-kyrkliga lektörers bedömning av melodierna, etapp 1
 Samtliga lektörers bedömning av melodierna såsom lättjungna eller svårsjungna, jämförelse mellan etapp 1, 2 och 3
 D:o, lektörer med resp. utan föregående övning att sjunga psalmen
 Helhetsomdömen om psalmerna, från samtliga lektörer, etapp 1, 2 och 3
 Samtliga lektörers bedömning av melodierna, etapp 3 i jämförelse med etapp 1
 Lektörsmarkeringar rörande melodierna
 Iakttagelser rörande skattningen av melodierna
 De liturgiska försöksförsamlingarnas bedömning av psalmerna
 D:o, antal svarande
 Lektörernas allmänna slutbedömning

INSTRUKTIONER OCH FORMULÄR

Bedömarinstruktion jämte formulär
 Svarskort koralaftnar och liturgiska försöksförsamlingar
 Skrivelse till de liturgiska försöksförsamlingarna (jämte bilagor)

Kronologisk förteckning

---

1. Demokrati på arbetsplatsen. A.
  2. Psalmer och visor. Del 1: 1. U.
-

Utbildningsdepartementet

1969 års psalmkommitté. 1. Psalmer och visor. Del
1:1. [2]

Arbetsmarknadsdepartementet

Demokrati på arbetsplatsen. [1]

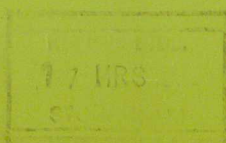

LiberFörlag
Allmänna Förlaget

ISBN 91-38-02183-8